

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Appendix Inedita Ad Vitam Primam, Auctoribus Tribus ipsius Sancti Sociis,
Leone, Rufino et Angelo, Ex codice Ms. conventus Fratrum Minorum
Lovanii in Belgio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A multum evomuit, et peroptime liberatus, cepit loqui et os claudere, et, sicut expedit, aperire.

ac mulier are-
facta lingua,
atque alter
surdus et
mutus so-
spitantur.

130 Mulier quædam tam magnum dolorem patiebatur in gutture, quod præ nimio dolore lingua adherens palato arida facta est. Non enim poterat loqui, non comedere, nec bibere, et emplastris appositis medicinisque adhibitis, nullam infirmitatis allevationem in his omnibus sentiebat. Tandem in corde suo, quia loqui non poterat, devovit se Sancto, et subito caro crepuit, et de gula egressus est capillus* unus rotundus, quem manu suscipiens, et omnibus ostendens, mox extitit liberata. In castro Grecii juvenis quidam erat, qui auditum perdidit, memoriam et loquelam, nec erat intelligens vel sentiens quidquam. Parentes vero, quia magnam fidem habebant in sancto Francisco, ei suppliciter devotione dictum juvenem devoverant. Qui, expleto voto, cunctis, quibus carebat, sensibus affluenter gloriosissimi patris Francisci gratia est ditatus, ad laudem et honorem et gloriam Jesu Christi Domini nostri, cujus regnum, imperium solidum et immobile perseverat per omnia secula seculorum. Amen.

vii.
Auctoris bre-
vis epilogus.

131 Diximus pauca de miraculis beatissimi Patris nostri, et plura omisimus, relinquentes volentibus ejus vestigia novæ benedictionis gratiam, studium exquirendi, ut, qui verbo, vita, doctrina mundum omnem gloriosissime illuminavit, mentes diligentium nomen Domini semper dignetur supercelestium charismatum novis imbribus irrigare. Obsecro propter amorem Nuperis crucifixi, et per sacra stigmata ejus, quæ beatus Franciscus portavit in corpore suo, universos ista legentes et audientes, ut coram Deo mei meminerint peccatoris. Amen.

Sanctus pater atque rectus
Est Franciscus, caelo vectus
Transmigrans a sæculo.
Fit obliquus per hunc rectus,
Et, qui ligno fuit vectus,
Redit absque baculo.
Per hunc dæmon est ejectus
Sanitatumque profectus
Confertur in populo.
Qui repebat super pectus
Firmus vadit et erectus
Ejus adminiculo.
Per hunc cæcus intuetur,
Mutus loqui prohibetur
Nec linguæ vincticulo.

ANNOTATA.

C a Tudertum, seu Tuder, vulgo Todi, Pontificæ ditionis in Umbria civitas est, episcopatu insignita.
b Aretium, Italici Arezzo, episcopalis civitas Hetruriæ est, in dominio Magni ducis.

c Significat haud dubie, aliquem pro laborante vocisse imaginem ceream ad Sancti tumbam appendendam, et antequam imago illa perfecta esset, ægrum convalescere.

d Id, est arthritide.

e Cassa vox Italica, Latine capsula, arca, theca. Cassa oculi igitur est orbita seu cavum oculi, quia oculus in eo, velut in theca ossea, insertus est.

f Vide Annotata ad caput præcedens lit. k.

g Nescio, quid plumatum (quod apud sequioris ævi scriptores nunquam pro pulvinari usurpatur) hic proprie significet, nisi cingulum, quo heriosi utuntur.

h Hoc est, quantum infirmus nequibat sufficere, uti patet ex sequentibus.

i Duo hujus nominis loca in Italia reperi, unum vernacule la Pieve aut la Pieve di Cadore dictum, oppidum Cadubrii tractus caput in ducatu Fori Julii; alium, civitatem Umbriæ, de qua supra jam meminimus.

k Id est, vesperi.

APPENDIX INEDITA

AD VITAM PRIMAM,

Auctoribus Tribus ipsius Sancti Sociis,
Leone, Rufino et Angelo,

Ex codice Ms. conventus Fratrum Minorum Lovanii in Belgio.

PROLOGUS AUCTORUM.

Reverendo a in Christo patri, fratri Crescentio, Dei gratia generali Ministro, frater Leo, frater Rufinus, et frater Angelus, olim socii, licet indigni, beatissimi patris Francisci, reverentiam in Domino debitam et devotam. Cum de mandato Christi, præteriti capituli generalis et vestro b teneantur fratres signa et prodigia beatissimi Francisci, quæ scire vel reperire possunt, vestræ paternitati dirigere, visum est nobis, qui secum, licet indigni, fuimus diutius conversati, pauca de multis gestis ipsius, quæ per nos vidimus, vel per alios sanctos fratres scire potuimus, et specialiter per fratrem Joannem, visitatorem pauperum dominarum, fratrem Illuminatum de Arce, fratrem Masseum de Merignano, et fratrem Joannem, socium venerabilis patris fratris Egidii, qui plura de his habuit de eodem sancto fratre Egidio, et sanctæ memoriæ fratre Bernardo, primo socio c beati Francisci, sanctitati vestræ, veritate prævia, intimare, non contenti narrare solum miracula, quæ sanctitatem non faciunt, sed ostendunt; sed etiam conversationis ejus insignia, et pii beneplaciti voluntatem ostendere cupientes ad laudem et gloriam summi Dei, et dicti Patris sanctissimi, atque ædificationem volentium ejus vestigia imitari; quæ tamen per modum Legendæ non scribimus, cum dudum de vita sua et miraculis, quæ per eum Dominus operatus est, sint confectæ Legendæ d: sed velut de amœno prato quosdam flores, qui arbitrio nostro sunt pulchriores, excerptimus, continuantem historiam non sequentes, sed multa seriose relinquentes, quæ in prædictis Legendis sunt posita, tam veridico quam luculento sermone; quibus pauca, quæ scribimus, poteritis facere inseri, si vestra discretio viderit esse justum e. Credimus enim, quod, si venerabilibus viris, quæ præfatas confecerunt Legendas, hæc nota fuissent, ea minime præterissent, nisi saltem pro parte ipsa suo decorassent eloquio, et posteris ad memoriam reliquissent. Semper integre valeat vestra sancta paternitas in Domino Jesu Christo, in quo nos filios vestros devotos sanctitati vestræ recommendamus humiliter et devote. Data in loco Grecii in idus Augusti anno Domini mcccxlvi f.

Causa, ratio
et modus hu-
jus Appendi-
cis scribenda
exponitur.

a

b

E

c

d

e

f. qui

F

f

ANNOTATA.

a In apographo nostro ante Prologum ista leguntur: Hæc sunt quædam scripta per tres Socios B. Francisci de vita et conversatione ejus in habitu sæculari, de mirabili et perfecta conversatione ipsius, et de perfectione originis et fundamenti Ordinis in ipso et in primis Fratribus. De his auctoribus, quorum fidem ipsa hæc Appendix commendabit, consule Commentarium prævium § 1.

b Hoc capitulum generale Fratrum Minorum, cui præsedit Crescentius, Ordinis Minister, habitum fuit Januæ anno 1244. Ad eundem Commentarium num. 16 et sequenti.

c Ex his, quos dicendorum testes hic laudant Tres Socii, cætera ignotus mihi est Joannes, pauperum Dominarum, seu Clarissarum, visitator; Illuminatum S. Francisco apud Soldanum in Ægypto socium attribuit S. Bonaventura in Vita num. 154; sed hunc Waddingus alique a patria sua Aretinum, non de Arce appellant. Notior in Ordine est Masseus de Marignano, qui Menologio Franciscano Hueberi ad 17 Novembris inscriptus est, ubi de illius cultu poterit inquiri. Gesta B. Egidii, qui tertius S. Francisci

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

S. Francisci socius fuit, illustrata apud nos sunt ad diem 25 Aprilis. De eodem Beato, uti et de Bernardo, quaedam etiam jam diximus in Commentario prævio, et in edendis sermo recurret.

d Vide, quæ ex hoc et similibus Trium Sociorum locis observavimus in Commentario prævio num. 12 et 15.

e Non est ergo hoc Opusculum proprie dicta Vita S. Francisci, sed Appendix ad Vitas tum ante editas.

f Græcium, vel Grecium, Italice Greccia, castrum vel oppidulum est in valle Aretina, apud quod S. Franciscus eremitorium quoddam seu conventum acceperat. De eodem in edendis redibit mentio; Pro anno MCCXLVII Waddingus legit annum 1246. Vide dicta in Commentario prævio num. 17.

Vetus capitulum partitio.

CAP. I. De nativitate beati Francisci, et de vanitate et curiositate et prodigalitate ipsius, et qualiter ex his pervenit ad largitatem et charitatem circa pauperes.

ii. Qualiter captivatus fuit Perusii, et de duabus visionibus, quas habuit, volens fieri miles.

iii. Qualiter Dominus primo visitavit cor ejus mirabili dulcedine, virtute ejus cœpit proficere per contemptum sui et omnium vanitatum, atque per orationes et eleemosynas et amorem paupertatis.

B iv. Qualiter a leprosis cœpit vincere seipsum, et sentire dulcedinem in his, quæ prius erant sibi amara.

v. De prima allocutione Crucifixi ad ipsum, et qualiter ex tunc portavit in corde passionem Christi usque ad mortem suam.

vi. Qualiter primo fugit persecutionem patris et propinquorum, stando cum sacerdote sancti Damiani, in cujus fenestra projecerat pecuniam.

vii. De maximo labore et afflictione ipsius pro reparatione ecclesiæ sancti Damiani, et qualiter cœpit vincere seipsum, eundo pro eleemosyna.

viii. Qualiter, auditis et intellectis consiliis Christi in Evangelio, statim mutavit habitum exteriorem, et induit novum habitum perfectionis interioris et exterioris.

ix. De modo vocationis fratris Sylvestri, et de visione, quam habuit ante ingressum Ordinis.

x. Qualiter prædixit sex sociis suis omnia, quæ ventura erant illis euntibus per mundum, exhortans eos ad patientiam.

xi. De receptione aliorum quatuor fratrum, et de ardentissima charitate, quam habebant ad invicem primi Fratres, et de sollicitudine laborandi et orandi, et de perfecta obedientia ipsorum.

C xii. Qualiter beatus Franciscus cum undecim sociis ivit ad curiam Papæ, ut notificaret ei suum propositum, et faceret confirmari Regulam, quam scripserat.

xiii. De efficacia prædicationis ipsius, et de primo loco, quem habuit, et qualiter fratres stabant ibi, et quomodo inde recesserunt.

xiv. De capitulo, quod fiebat bis in anno in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula.

xv. De morte domini Joannis, primi protectoris, et de assumptione domi Hugolini Hostiensis in patrem et protectorem Ordinis.

xvi. De electione Ministrorum primorum, et qualiter fuerunt missi per mundum.

xvii. De sacratissima morte beati Francisci, et qualiter per biennium ante receperat stigmata Domini nostri Jesu Christi.

xviii. De canonizatione ipsius.

CAPUT I.

Sancti patria, indoles et vitia in adolescentia et juventute; captivitas, ad meliorem conversio et pius in Christum passum affectus.

Franciscus de civitate Assisii oriundus, quæ in finibus Spoletanæ vallis est sita, JOANNES prius vo-

catus est a matre, a patre vero tunc redeunte a Francia, in cujus absentia natus erat, FRANCISCUS est postmodum nominatus *a*. Hic postquam fuit adultus, et subtilis ingenii factus, artem patris, id est, negociationem exercuit *b*; sed dissimiliter valde, quoniam ipse liberalior valde et hilarior, deditus iocis et cantibus, civitatem Assisii die noctuque circumiens, sibi similibus est associatus; in expendendo largissimus, adeo ut omnia, quæ habere poterat et lucrari, comestionibus et aliis rebus consumeret; propter quod multotiens arguebatur a parentibus, dicentibus ei, quod tam magnas expensas in se et in aliis faceret, ut non eorum filius, sed cujusdam magni principis videretur. Quia tamen divites erant parentes ejus, et ipsum tenerime diligebant, tolerabant eum, in talibus ipsum turbare nolentes. Mater autem ejus, cum de prodigalitate sua sermo a conviciis fieret, respondebat: Quid de Filio meo putatis? Adhuc erit filius Dei per gratiam *c*. Ipse vero non solum in his erat largus, immo prodigus, sed etiam in indumentis multipliciter excedebat, cariores pannos faciens, quam ipsum decebat habere. In curiositate etiam tantum erat vanus, quod aliquando in eodem indumento pannum valde carum panno vilissimo consui faciebat.

5 Erat tamen quasi naturaliter curialis in moribus et in verbis, juxta cordis sui propositum nemini dicentis verbum injuriosum vel turpe; immo cum sic esset juvenis jocosus et lascivus, proposuit turpia sibi dicentibus minime respondere; unde ex hoc fama ejus quasi per totam provinciam est adeo divulgata, ut a multis, qui cognoscebant eum, diceretur aliquid magni futurus *d*. A quibus virtutum naturalium gradibus ad hanc proventus est gratiam, ut diceret ad seipsum conversus, Ex quo largus et curialis es apud homines, a quibus nil recipis, nisi favorem transitorium et inanem; justum est, ut propter Deum, qui largissimus est in retribuendo, pauperibus sic curialis et largus. Libenter igitur ex tunc videbat pauperes, tribuens eis eleemosynas ferventer. Et licet esset mercator, erat vanissimus opulentæ secularis. Cum autem quadam die in apotheca, ubi pannos vendebat, circa hujusmodi staret sollicitus, venit quidam pauper ad eum, petens eleemosynam amore Dei; cumque cupiditate divitiarum et mercationis cura detentus illi eleemosynam denegasset, divina prospectus gratia, seipsum arguit magnæ rusticitatis, dicens: Si pro magno comite vel barone pauper ille a te aliquid postulasset, certe postulatum sibi dedisses, quanto ergo magis pro Rege regum et omnium Domino illud facere debuisti? Cujus rei causa exinde in corde suo proposuit, quod pro tanto Domino postulata de cetero non negaret *e*.

4 Quodam tempore, guerra *f* inter Perusium et Assisium exeunte, captus est Franciscus cum multis suis concivibus, et Perusii captivatus; tamen, quia nobilis erat moribus, cum militibus captivus est positus *g*. Cum autem quadam die captivi sui tristarentur, ipse, qui naturaliter erat hilaris et jucundus, non videbatur tristari, sed quodammodo jucundari; propter quod unus de sociis suis reprehendit eum, tanquam insanum, quia scilicet lætabatur in carcere constitutus. Ad quem Franciscus viva voce respondit: Quid putatis de me? Adhuc adorabor per totum mundum *h*. Cumque unus de militibus, quibus erat adjunctus, uni de conceptivis injuriam intulisset, et ob hoc omnes alii vellent illum deserere, solus Franciscus ei societatem non denegat, sed et alios hortatur ad idem. Expleto autem anno, reformata pace inter civitates prædictas, Franciscus cum sociis conceptivis Assisium est reversus.

5 Post paucos vero annos quidam nobilis de civitate Assisii militaribus armis se præparat, ut ad pecuniæ vel honoris lucra agenda in Apuliam vadat. Quo audito, Franciscus ad eandem cum illo aspirat, ut a quodam comite gentili *i* miles fiat;

D
Franciscus,
ante dictus
Joannes, in
juventute joco-
sus et prodigus,

a

b

c

E
pudicus tamen, statuit nulli in Christi nomine penitentis stipem negare:

d

F

e
ii.
captivitatem hilariter fert, et virum nobilem solatur.

f

g

h

Militiam meditantem, et ad eam animatus somno, an eundem?

i

A fiat; pannos pro posse præparat, præciosiores concivi suo, pauperior divitiis, sed profusior largitate *k*. Nocte igitur quadam, cum ad hujusmodi consummanda tota se deliberatione dedisset, et ad iter agendum desiderio æstuarat, visitatur a Domino, qui eum, tanquam gloriæ cupidum, fastigio gloriæ per visionem allicit et exultat. Cum enim illa nocte dormiret, apparuit ei quidam, vocans eum ex nomine, ac ducens ipsum in quoddam spatiosum et amœnum palatium *l*, plenum militariis armis, scilicet splendidibus clipeis, ceterisque apparatus ad murum pendentibus, ad militiæ decorem spectantibus; qui cum gaudens plurimum, quid hoc esset, secum tacitus miraretur, interrogavit, cujus essent hæc arma tanto splendore fulgentia, et palatium sic amœnum. Et responsum est illi, hæc omnia cum palatio sua esse, militumque suorum. Expergefactus itaque gaudenti animo mane surrexit, sæculariter cogitans, tanquam qui nondum spiritum Dei plene gustaverat, si in hoc debere magnifice principari; atque præsigium magnæ prosperitatis reputans visionem, iter arripere deliberabat in Apuliam, ut miles fieret a comite supradicto. Tanto vero lætior solito est effectus, ut pluribus admirantibus, et quærentibus, unde sibi tanta esset lætitia, responderet: Scio, me magnum principem affuturum.

proficiscitur versus Apuliam; sed divinitus monitus redit Assisium.

m

n

o

B Quoddam tamen magnæ curiositatis et nobilitatis indicium in eo præcesserat die immediate præcedente visionem prædictam, quod ipsius visionis non modica occasio creditur extitisse. Nam omnia indumenta sua, quæ de novo fecerat sibi, curiosa et cara, cuidam pauperi militi donaverat illa die *m*. Cum ergo iter arripens ivisset usque Spoletum *n*, ut in Apuliam pergeret, cepit aliquantulum agrotare. Solicitus autem nihilominus de suo itinere, cum se sopori dedisset, audivit semidormiens quendam interrogantem ipsum, quo tendere cupiebat. Cui Franciscus cum totum suum propositum revelasset, adjecit ille: Quis potest tibi melius facere, Dominus, aut servus? Qui cum respondisset: Dominus. Iterum dixit illi: Cur ergo relinquis pro servo Dominum, et principem pro cliente? Et Franciscus ait: Quid me vis facere, Domine? Revertere, inquit, in terram tuam, et tibi dicetur, quid sis facturus: nam visionem, quam vidisti, oportet te aliter intelligere. Evigilans autem cepit de hac visione cogitare diligentissime. Et sicut in prima visione fuerat quasi totus extravagatus præ magna lætitia, prosperitatem desiderans temporalem; sic in ista collegit intus se totum, vim ejus admirans et considerans adeo diligenter, quod illa nocte ultra dormire nequivit *o*.

C Mane itaque facto, versus Assisium revertitur festinanter, lætus et gaudens quam plurimum, expectans voluntatem Domini, qui sibi hoc ostenderat, et de salute sua ab ipso consilium sibi dari; immutatusque jam mente in Apuliam ire recusat, et se voluntati divinæ desiderat conformare.

iii.
Divina gratia dulcedine subito allectus

7 Postquam vero Assisium est reversus, non post multos dies quodam sero a sociis suis eligitur in dominum, ut secundum voluntatem suam faceret expensas. Fecit ergo tunc sumptuosam comestionem parari, sicut multociens fecerat: cumque refecti de domo exissent, sociique simul eum præcederent, euntes per civitatem cantando, ipse portans in manu baculum, quasi dominus, parum retroibat post illos, non cantando, sed diligentius meditando. Et ecce, subito visitur a Domino, tanta dulcedine repletur cor ejus, quod nec loqui, nec moveri poterat, nihilque aliud sentire vel audire, nisi dulcedinem illam, valebat; quod ita ipsum alienaverat a sensu carnali, sicut ipse postea dixit *, si fuisset tunc totus frustratim * incisus, non potuisset se de loco movere. Cum autem socii ejus retro aspicerent, et * viderunt eum ita remotum ab ipsis, revertentes ad illum, territi tenuerunt ipsum, quasi in virum alterum jam mutatum. Et interrogavit eum *, dicens: Quid

* adde ut, * l. frustratim
* an ut ?

* adde unus

cogitasti, quod non venisti ad nos? Forsitan uxorem accipere cogitasti? Quibus ille viva voce respondit: Verum dixistis; quia nobiliorem ac ditiozem et pulchriorem sponsam, quam unquam videratis, accipere cogitavi. Et deriserunt eum. Ipse vero dixit hoc non a se, sed inspiratus a Deo; nam ipsa sponsa fuit vera Religio, quam suscepit, ceteris nobilior, ditior et pulchrior paupertate.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

8 Ab illa itaque hora cepit sibi vilescere, et illa contemnere, quæ prius habuerat in amore; non tamen plene, quia nondum erat penitus a sæculi vanitate solutus, parum aut * a seculari tumultu se subtrahens, studebat in interiore homine recondere Jesum Christum, et margaritam, quam comparare, venditisonibus, cupiebat, oculis illorum abscondens. Sæpe, et quasi quotidie, ad orationem ibat secreto, ad hoc ipsum urgente quodammodo prælibata dulcedine, quæ sæpius eum visitans, ipsum ad orationem de platea et aliis locis impellebat. Licet vero dudum jam fuisset pauperum benefactor, ex tunc tamen firmiter in corde suo proposuit, nulli pauperi, pro Domino petenti se, ulterius denegare, sed liberius et affluentius solito eleemosynas facere. Semper igitur quicumque pauper ab ipso extra domum eleemosynam postulabat, de denariis providebat illi, si poterat; carens vero denariis, vel corrigiam dabat ei, ne pauperem dimitteret vacuum. Si vero de his non habebat, ibat ad aliquem locum occultum, et se camisiam *p* exuens, illuc pauperem mittebat secreto, ut eam sibi tolleret propter Deum. Emebat etiam utensilia ad ecclesiarum ornatum pertinentia, et ea sacerdotibus pauperibus secretius transmittit.

orationi in-
stat, piam
munificentiam
exercet.
* l. autem

E

p

9 Cum vero, patre suo abeunte, remanebat in domo, etiamsi solus cum matre in domo comederet, implebat mensam panibus, ac si pro tota familia præpararet. Unde cum interrogaretur a matre, cur tot panes in mensa poneret, respondit, se hoc facere pro eleemosynis dandis pauperibus, eo quod proposuerat omni petenti pro Deo eleemosynam elargiri. Mater autem, quia eum præ ceteris filiis diligebat, ipsum tolerabat in talibus, observans, quæ ab illo fiebant, multumque super his in corde suo admirans. Sicut enim solebat cor apponere ad eundem post socios, cum vocabatur ab eis, et in tantum erat illorum societate illectus, ut multociens surgeret a mensa, etiamsi parum comedisset, relinquens in afflictione parentes propter sic inordinatum recessum; ita nunc cor suum totum erat, ut pauperes videret, vel audiret, quibus eleemosynam elargiretur *q*.

miroque affectu prosequitur pauperes.

q
inter quas
Romæ in mendici habitu
stipem petit:
F

10 Divina igitur gratia sic mutatus, licet adhuc esset in sæculari habitu, cupiebat esse in aliqua civitate, ubi tanquam incognitus proprios pannos exueret, et alicujus pauperis indumenta mutuo accepta indueret, probaretque amore Dei eleemosynas postulare. Factum est autem, ut tunc temporis Romam causa peregrinationis accederet. Et ingrediens ecclesiam sancti Petri, consideravit, oblationes quorundam quod essent modicæ, et ait intra se: Cum princeps Apostolorum sit magnifice honorandus, cur isti tam parvas oblationes in ecclesia faciunt, ubi corpus ejus quiescit? sicque cum magno favore manum ad bursam ponit, et plenam denariis traxit, eosque per fenestram altaris projiciens, tantum sonum fecit, quod de tam magnifica oblatione omnes astantes plurimum sunt mirati. Exiens autem ante fores ecclesiæ, ubi multi pauperes aderant ad eleemosynas petendas, mutuo accepit secreta panniculos cujusdam pauperuli hominis, et suos deponens, illos induit, atque stans in gradibus ecclesiæ cum aliis pauperibus eleemosynam Gallice postulabat, quia libenter lingua Gallica loquebatur, licet ea recte loqui nesciret *r*. Postea vero exuens dictos pannos, et proprios resumens, rediit Assisium, cepitque orare Dominum, ut dirigeret viam suam: nemini enim pandebat suum secretum, nec ullius in hac parte consilio utebatur, nisi solius Dei, qui viam ejus dirigere cœperat, et aliquando episcopi Assisii;

r

ACTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

IV.
vincit horro-
rem suum a
leprosis:

S

sisii; quia tunc temporis apud nullos erat vera paupertas, quam desiderabat super omnia hujus mundi, volens in ea vivere atque mori s.

11 Cum autem quadam die Dominum ferventer oraret, responsum est illi, Francisce, omnia, quae carnaliter dilexisti, et habere desiderasti, oportet te contemnere ac odire, si meam vis cognoscere voluntatem. Quod postquam inceperis facere, quae tibi praesens suavia et dulcia videbantur, erunt tibi importabilia et amara. Atque in his et in Deo confortatus, cum prope Assisium equitaret, leprosum quendam obvium habuit. Et quia consueverat multum horrere leprosos, vim sibi met ipsi faciens, descendit de equo, et obtulit sibi denarium, osculans illi manum. Et accepto osculo pacis ab ipso, readscendit equum, et persequitur iter suum. Exinde cepit magis et magis se ipsum contemnere, donec ad sui victoriam perfecte Dei gratia perveniret. Post paucos autem dies assumens multam pecuniam ad hospitale leproso- rum se transtulit, et congregans omnes simul, dedit cuilibet eleemosynam, osculans ejus manum. Recedente autem eo, vere, quod prius erat sibi amarum, id est, de leprosis videndis et tangendis, in dulcedinem est conversum. In tantum enim, ut dixi, amara fuerat ei visio leproso- rum, ut non solum nollet eos videre, sed nec eorum habitaculum appropinquare. Et si aliquando contingebat, ipsum juxta domos eorum transire, aut eos videre, licet pietate moveretur ad faciendum eis eleemosynam per interpositam personam, vultum tamen semper avertens, nares suas propriis manibus obturabat. Sed per Dei gratiam ita factus est leproso- rum familiaris et amicus, quod, sicut in Testamento suo testatur, inter illos manebat, et eis humiliter serviebat t.

t
voluntatem
Dei precibus
inquirat, fru-
stra obtinente
dæmone.

II

12 Alteratus u autem post leproso- rum visitationes, bonum quendam socium suum, quem multum dilexerat, ad loca remota secum ducens, dicebat illi, se quendam magnum et preciosum thesaurum invenisse. Et exultans vir ille non modicum et libenter vadit cum illo, quotiens advocatur; quem Francisceus ad quamdam criptam juxta Assisium saepe ducebat, et ipse solus intrans, sociumque de thesauro habendo sollicitum foris relinquens, novo ac singulari spiritu perlusus Patrem in abscondito exorabat, cupiens, neminem scire, quid ageret intus, praeter solum Deum, quem de caelesti thesauro habendo assidue consu- lebat. Quod attendens humani generis inimicus ipsum ab incepto bono retrahere nititur, ei timo- rem incutiens et horrorem. Nam quaedam mulier erat Assisii gibbosa deformiter, quam demon, Viro Dei apparens, sibi ad memoriam reducebat, et comminabatur eidem, quod gibbositatem illius mulieris jactaret in ipsum, nisi a concepto proposito resiliret x. Sed Christi Miles fortissimus, minas diaboli vilipendens, intra criptam devote orabat, ut Deus dirigeret viam suam. Sustinebat autem maximam passionem et anxietatem mentis, non valens quiescere, donec opere completeret, quod mente conceperat, cogitationibus variis in- vicem succedentibus, quarum importunitas eum durius perturbabat. Ardebat enim interius igne divino, conceptum mentis ardorem fervoremque deforis celare non valens; poenitebat ipsum, pec- casse tam graviter, nec jam eum mala praeterita vel praesentia delectabant, et nondum tamen receperat continendi fiduciam a futuris. Praeterea, cum extra criptam exibat ad socium, in virum alterum mutatus videbatur.

v.
Audi vocem
imaginis Cru-
cifixi, quam
non recte in-
terpretatur;

y

15 Quadam vero die, cum misericordiam Dei ferventius imploraret, ostendit ei Dominus, quod sibi diceretur in proximo, quid ipsum agere oportet y. Ex tunc autem tanto repletus est gaudio, quod non capiens se praeter letitia, etiam nolens, de hujusmodi secretis in aures hominum aliquid eru- ctabat. Cautè tamen et in ænigmate loquebatur, dicens, se in Apuliam nolle ire, sed in patria propria nobilitate et gentilitate facturum. Ut autem socii

D
ejus viderunt eum ita mutatum, a quibus erat elongatus mentaliter, licet adhuc corporaliter ali- quando sociaretur eidem, quasi ludendo rursus interrogant eum: Visne uxorem ducere, Francisce? Quibus respondit sub quodam ænigmate, sicut superius est praemissum x. Paucis autem diebus elapsis, cum ambularet juxta ecclesiam sancti Da- miani, dictum est illi in spiritu, ut in eam ad ora- tionem intraret. Quam ingressus cepit orare fer- venter coram quadam imagine Crucifixi, quae pie ac benigne locuta est, dicens: Francisce, nonne vides, quod domus mea destruitur? Vade igitur, et repara illam mihi. Et tremens ac stupens ait: Libenter faciam, Domine. Intellexit enim, de illa ecclesia sancti Damiani dici, quae praenimia vetu- state casum proximum minabatur aa. De illa au- tem allocutione tanto repletus fuit gaudio et lu- mine illustratus, quod in anima sua veraciter sensit Christum crucifixum, qui locutus est ei. Exiens vero ecclesiam invenit sacerdotem juxta eam se- dentem, mittensque manum suam ad bursam, obtulit ei quendam pecuniae quantitatem, dicens: Rogo te, domine, ut emas oleum, et facias conti- nue ardere lampadem coram illo Crucifixo. Et ad hoc cum consumpta fuerat haec pecunia, iterum offero tibi, quanta fuerit oportunum.

14 Ab illa itaque hora vulneratum et liquefa- ctum est cor ejus ad memoriam Dominicae passio- nis, quod semper, dum vixit, stigmata Domini Jesu in corde suo portavit; sicut postea luculenter apparuit ex renovatione eorumdem stigmatum, in corpore ipsius mirabiliter facta, et clarissime de- monstrata. Exinde tanta se maceratione carnis afflixit, quod sanus et infirmus corpori suo nimis austerius * existens, vix aut nunquam voluit indul- gere sibi, propter quod, quae mortis ejus instante, confessus est, se multum peccasse in fratrem azi- mum bb, id est, corpus. Quadam autem die solus ibat prope ecclesiam sanctae Mariae de Portiuncula plangendo et ejulando alta voce; quem audiens quidam vir spiritalis, putavit, ipsum pati infir- mitatem aliquam vel dolorem. Et pietate motus circa eum, interrogavit illum, cur fletet. At ille dixit: Plango passionem Domini mei Jesu Christi, pro quo non debere vecundari alta voce ire plorando per totum mundum. Ille simi- liter cepit cum ipso alta voce plangere. Saepe etiam, cum ab oratione surgebat, videbantur ejus oculi pleni sanguine, quia flevit multum amare; non solum autem affligebat se in lacrymis, sed etiam abstinentia cibi et potus ob memoriam Domi- nicæ passionis.

13 Unde, cum sederet aliquando ad manduca- dum cum saecularibus, et dabantur ei aliqua cibaria delectabilia corpori suo, parum gustavit ex eis, aliquam excusationem praetendens, nec videretur ea propter abstinentiam dimisisse. Et quando co- medebat eum fratribus, in cibis, quos edebat, saepe ponebat cinerem, dicens fratribus in absti- nentiae suae velamen, fratrem cc cinerem esse cas- tum. Cum autem semel ad manducandum sede- ret, dixit ei frater quidam, quod beata Virgo in hora comestionis ita fuerat paupercula, quod non habebat, quid daret Filio ad manducandum. Quod audiens Vir Dei, suspiravit cum magno dolore, mensaque relicta, panem super nudam terram co- medebat. Multociens vero, cum sederet ad man- ducandum, parum post comestionis initium sub- sistebat, non comedens neque bibens, suspensus circa caelestia meditanda; nolebat enim tunc verbis aliquibus impediri, alta suspiria ex intimo cordis emittens. Dicebat enim fratribus, ut semper, cum audirent eum taliter suspirantem, laudarent Deum, et pro ipso fideliter exorarent. Hoc de sua absti- nentia diximus incidenter, ut ostenderemus, ipsum post visionem et allocutionem imaginis Crucifixi fuisse usque ad mortem semper Christi passioni conformem.

E
et ex illo tem-
pore passio-
nem illius
continue me-
ditatur.

austerus

bb

et corpus ve-
hementer
affligit.

F

cc

A

ANNOTATA.

- a *Adi Commentari prævii § 5 a num. 72.*
- b *Franciscum cum patre suo mercaturam pannorum exercuisse, consentiunt omnes biographi; at S. Bonaventura in Vita num. 6 mercaturæ præmittit aliqualem litterarum peritiam.*
- c *Vide in Commentario prævio num. 70 suspicionem meam de facto, quod matri tam bonam de Filio suo prodigo opinionem injicere potuit.*
- d *Hæc breviter laudari in Annotatis ad Vitæ primæ caput 1, lit. c adversus Thomæ Celanensis duriusculum de juvenis Francisci moribus loquendi modum.*
- e *Hoc S. Francisci factum omisit Thomas Celanensis; sed refertur etiam a S. Bonaventura in Vita num. 7.*
- f *Guerra vel guerra, Gallice la guerre, Latinis est bellum. Id temporis solebant satis frequentia esse ejusmodi inter civitates Italiæ dissidia: ad quem tamen annum hoc referendum sit, non potui deprehendere; nec scire, an S. Franciscus in eodem arma ferens, an solum ut inimicæ civitatis incolæ, e Perusinis captus fuerit.*
- g *Hæc minime favent sententiæ, quæ S. Franciscum e nobilibus parentibus natum statuit; nam si id ita esset, cur Tres Socii causam, quod ille cum militibus, id est, cum viris nobilibus, inclusus fuerit, non illius nobilitatem natalium, sed solum morum allegassent?*
- h *Vide, quid in Commentario num. 70 observaverim de hoc dicto.*
- i *Quis fuerit comes ille, non satis constat; vide tamen dicta in Commentario prævio num. 104.*
- k *Vide dicta in Commentario num. 96 et sequenti.*
- l *Palatium etiam vocat S. Bonaventura in Vita num. 9; at Celanensis supra num. 5 dixit domum suam, id est, paternam ipsius S. Francisci.*
- m *De hac donatione etiam meminit Bonaventura in Vita num. 8, sed eam desiderio militandi præposuit.*
- n *Spoletum Umbriæ civitas est in ditone Pontificia, Spoletani olim ductus caput.*
- o *Hanc revelationem seu divinum somnium nesciens Celanus, non potuit allegare veram causam, ob quam S. Franciscus tam subito fuerat mutatus; verum hanc etiam assignat S. Bonaventura in Vita num. 10.*
- p *Lege camisia, Latine interula, seu indusio.*
- q *Hæc peculiaria S. Francisci misericordiæ opera, hoc ac sequenti numero relata, prætermiserat Celanensis.*
- r *Hinc collige, quam inepte quidam putent, Franciscum a lingua Francicæ peritiam, aut etiam ab ejusdem scientia prodigiose accepta, dictum fuisse.*
- s *Quæ hoc quoque numero referuntur, etiam omisit Celanensis.*
- t *Laudatum Testamentum, cui ex hoc Trium Sociorum testimonio multum auctoritatis accedit, recitavi in Commentario prævio § 27, ubi num. 622 hæc leguntur huc spectantia: Dominus ita dedit mihi fratri Franciscus incipere facere pœnitentiam; quia, cum essem in peccatis meis, nimis mihi videbatur amarum videre leprosos; sed ipse Dominus adduxit me inter illos, et feci misericordiam cum illis; et recedente me ab ipsis, id, quod videbatur mihi amarum, conversum fuit mihi in dulcedinem animæ et corporis.*
- u *Alteratus, id est, velut alter vir factus, seu totus mutatus animo. Porro postquam Tres Socii prædicta de Sancti misericordia in leprosos, siquæ ipsius victoria, a Celanensi etiam præterita, retulerunt, deinde pergunt cum illo de frequentis ipsius in locis secretis oratione agere.*
- x *De venerationibus, a dæmonibus S. Franciscus in locis solitariis oranti illatis, meminere etiam alii biographi; at soli Tres Socii hanc peculiarem narrant.*
- y *Vide Annotata ad Vitæ primæ caput 1, lit. h.*
- z *Nimirum num. 7.*

aa *Hanc allocutionem nesciens Thomas Celanensis, in nonnullis erravit, ut supra ad Vitam primam observatum est.*

bb *Lege: asinum; ita enim Sanctus corpus suum appellare consueverat. Verumtamen hæc non sic accipias, quasi illum austeritatis in corpus suum tunc pœnituerit; sed ut pium dictum, quo adstantes suo exemplo doceret, quo loco habenda sint corporis commoda.*

cc *Solebat scilicet Sanctus, ut suo loco latius diximus, creaturas omnes Fratrum nomine compellere.*

CAPUT II.

Sancti gesta a sua conversione usque ad assumptum habitum Fratrum Minorum, ceptumque novum vitæ genus.

Ex dicta igitur visione et allocutione Crucifixi gavisus surrexit, signo crucis se muniens, et ascendens equum, assumensque pannos diversorum colorum, ad civitatem, quæ dicitur Fulginium a, pervenit, atque ibi venditis equo et omnibus, quæ portaverat, ad ecclesiam sancti Damiani est reversus; ut invento illo sacerdote pauperulo b, cum magna fide et devotione osculans manus ejus, obtulit illi pecuniam, quam portabat, et propositum suum per ordinem enarravit. Obstupelactus igitur sacerdos, et subita ejus conversione miratus, recusabat hæc credere; et sibi putans illud, noluit apud se pecuniam retinere. At ipse pertinaciter insistens, verbis suis fidem facere nitentur, et sacerdotem orabat enixius, ut eum secum permitteret commorari. Acquievit tandem sacerdos de mora illius, sed timore parentum pecuniam non recepit. Quare verus pecuniarum Contemptor in quandam fenestram projiciens ipsam, velut pulverem vilipendit. Moram igitur faciente ipso in loco præfato, pater ipsius, ut sedulus explorator, circumivit quærens, quid actum sit de Filio suo, et cum audisset, eum sic mutatum in loco jam dicto taliter conversari, tactus dolore cordis intrinsecus, et ad subitum rerum eventum turbatus, convocatis amicis et vicinis, citissime cucurrit ad eum. Ipse autem, qui erat novus miles Christi, ut audivit minas persequentium, eorumque adventum præcivit, dedit locum iræ paternæ, et ad quandam occultam caveam, quam ad hoc sibi paraverat, accedens, ibi per mensem integrum latitavit; quæ cavea unitantum de domo patris erat cognita c, ubi cibum sibi quandoque oblatum edebat, occulte orans jugiter lacrymarum imbre perfusus, ut Dominus liberaret eum a persecutione nociva, et ut pia vota F ipsius benigno favore completeret.

17 Cumque sic in jejuniis et fletu ferventer ac assidue Dominum exorasset de sua diffusus * virtute et industria, spem suam totaliter jactavit in Dominum, qui eum, licet in tenebris manentem, perfuderat quasi ineffabili lætitia et illustraverat mirabili claritate. Ex qua nimirum totus ignitus, fovea relicta, iter arripuit versus Assisium, impiger, festinus et lætus. Et fiduciæ Christi armis munitus, divinoque calore succensus, seipsum arguens de pigritia et vano timore, manibus et ictibus persequentium exposuit se manifeste. Quem videntes illi, qui prius noverant eum, sibi * miserabiliter exprobrabant, insanumque ac dementem clamantes, lutum platearum et lapides projiciebant in eum, cernentes eum sic a pristinis moribus alteratum et carnis maceratione confectum, totum, quod agebat, exinanitioni et dementiæ deputabant. Sed Miles Christi his omnibus ut surdus pertransiens, nulla fractus aut mutatus injuria, Deo gratias referebat. Cum autem rumor hujus fieret per plateas et vicus civitatis de ipso, tandem pervenit ad patrem. Qui audiens, talia in ipsum a concivibus fieri, statim surgit querere ipsum, non ad liberandum, sed potius ad perdendum; nulla enim moderatione servata, currit tanquam lupus ad ovem,

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.VI.
Pecuniam offerret pro restituta ecclesia S. Damiani; ibidem latitat.a
b

E

c

F

hinc prodiens, a civibus male mulcatur, et a patre in vinculis detinetur.
* diffusus

* i. e. eisdem

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

ovem, et torvo oculo et hirsuta facie illum respiciens, iniecit impie manus in ipsum. Pertrahens autem ipsum ad domum, et per plures dies in carcere tenebroso recludens, nitebatur ejus animum verbis et verberibus flectere ad sæculi vanitatem.

emissus a matre redit ad ecclesiam S. Damiani;

18 Ipse vero nec motus verbis, nec vinculis, aut verberibus fatigatus, patienter omnia portans, ad sanctum propositum exequendum propensior et valentior reddebatur. Patre namque ipsius recedente a domo, causa necessitatis urgente, mater ejus, quæ sola cum illo remanserat, factum viri sui non approbans, blandis sermonibus alloquitur Filium. Quem cum a sancto proposito revocare non potest, commotis ejus visceribus super ipsum, confregit vincula, eumque liberum abire permisit. At ipse gratias Omnipotenti referens, ad locum, ubi fuerat prius, revertitur, et majori libertate utens, tanquam demonum tentationibus probatus, et tentationum documentis instructus, recepto animo securiori, ex injuriis liberior et magnanimior incedebat. Interea pater revertitur, et non invento Filio, peccata accumulans intorquet convicia in uxorem.

unde a patre frustra evocatus ad consules, comparet coram episcopo;

B

19 Deinde currit ad palatium communitatis, conquerens de Filio coram consulibus civitatis, postulansque, ut pecuniam, quam a spoliata domo asportaverat, faceret sibi reddi. Consules autem videntes sic eum turbatum, Franciscum, ut coram eis compareat, citant sive advocant per præconem. Qui præconi respondens, dixit, se per Dei gratiam jam factum liberum, et consulibus amplius non teneri, eo quod esset solius altissimi Dei servus *d*. Consules vero nolentes ei vim facere, dixerunt patri: Ex quo servitium Dei est aggressus, de potestate nostra exivit *e*. Videns ergo pater, quod coram consulibus nihil proficeret, eandem quærimoniam proposuit coram episcopo *f* civitatis. Episcopus vero, discretus et sapiens, vocavit eum debito modo, ut compareret, super patris quærimoniam responsurus. Qui respondit nuntio dicens: Ad dominum episcopum veniam, qui est pater et dominus animarum. Venit igitur ad episcopum, et ab ipso cum magno gaudio est receptus. Cui episcopus ait: Pater tuus dure est contra te turbatus, et scandalizatus valde; unde, si tu vis Deo servire, redde illi, quam habes pecuniam; quæ quoniam forte est de injuste acquisitis, non vult Deus, ut eroges eam in opus ecclesiæ, propter peccata patris tui, cujus furor mitigabitur, ea recepta. Habeas ergo, Fili, fiduciam in Domino, et viriliter age, nolique timere; quia ipse erit adjutor tuus, et pro ecclesiæ suæ opere abundanter tibi necessaria ministrabit.

patrique pecuniam exigenti etiam vestes suas restituit.

C

20 Surrexit igitur Vir Dei lætus et confortatus in verbis episcopi, et coram ipso portans pecuniam, ait illi: Domine, non tantum pecuniam, quæ est de rebus suis *g*, volo ei reddere gaudenti animo, sed etiam vestimenta. Et intrans cameram episcopi, exiit omnia vestimenta de suis rebus, et ponens pecuniam super ipsa coram episcopo et patre, aliisque astantibus, nudus foras exiit et dixit: Audite omnes et intelligite. Usque modo Petrum Barnardonis vocavi patrem meum; sed, quia Deo servire proposui, reddo illi pecuniam, pro qua erat turbatus, et omnia vestimenta, quæ de suis rebus habui, volens amodo dicere: Pater noster, qui es in cælis; non: Pater Petre Barnardonis. Inventus est autem Vir Dei tunc cilicium habere ad carnem sub vestibus coloratis *h*. Surgens ergo pater ejus, nimio dolore et furore succensus, accepit denarios et omnia vestimenta. Quæ dum portaret ad domum, illi, qui ad hoc spectaculum fuerant, indignati sunt contra eum, quia de vestimentis Filio reliquerat nihil, ut * super Franciscum vera pietate commoti, ceperunt fortiter lacrymari. Episcopus autem animum Viri Dei diligenter attendens, atque fervorem et constantiam ejus vehementer admirans, ipsum inter brachia sua recolligit, operiens cum pallio suo: intellige-

bat enim aperte, facta ipsius ex divino esse consilio; et agnoscebat, ea, quæ viderat, non parvum ministerium * continere; sic quod ex tunc factus est ejus adjutor, exhortando et fovendo ipsum ac diligendo et amplectendo in visceribus charitatis.

21 Servus igitur Dei Franciscus nudatus ab omnibus, quæ sunt mundi, divinæ vacat justitiæ, primamque vitam contemnens, divino servitio se mancipat modis omnibus, quibus potest. Reverentisque ad ecclesiam sancti Damiani *i*, gaudens et fervens, fecit sibi quasi heremiticum habitum *k*, et sacerdotem illius ecclesiæ confortavit eodem sermone, quo ipse fuerat ab episcopo confortatus. Deinde surgens et introiens civitatem, cepit per plateas et vicos civitatis, tanquam ebrius spiritu, Dominum collaudare. Finita vero hujusmodi collaudatione Domini, ad acquirendos lapides pro reparatione vitæ ecclesiæ se convertit, dicens: Qui mihi dederit unum lapidem, unam habebit mercedem; qui autem duos dederit, duas habebit mercedes; qui vero tres, totidem mercedes habebit, sic et multa alia verba simplicia in fervore spiritus loquebatur, quia idiota et simplex electus a Deo non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed simpliciter in omnibus se habebat. Multum autem deridebant eum, putantes ipsum insanum; alii vero pietate commoti movebantur ad lacrymas, videntes, eum de tanta lascivia et sæculi vanitate ad tantam ebrietatem divini amoris tam cito venisse. At ipse derisiones contemnens, in fervore spiritus Deo gratias egit. Quantum vero laboraverit in opere supradicto, longum et difficile esset narrare. Ipse enim, qui tam delicatus fuerat in domo paterna, propriis humeris lapides ferebat, in Dei servitio multipliciter se affligens *l*.

22 Sacerdos autem prædictus, considerans ejus laborem, quod scilicet tam ferventer ultra vires divino se obsequio manciparet, licet esset pauperculus, procurabat pro eo fieri aliquid speciale * ad victum. Sciebat autem, ipsum delicate vixisse in sæculo. Quippe, ut ipse Vir Dei confessus postea est frequenter, electuariis et confectionibus utebatur, et a cibis contrarius abstinerebat. Cum autem die quadam advertisset, quod faciebat sacerdos pro ipso, ad se conversus ait: Invenis tu hunc sacerdotem quocumque ieris, qui tibi tantam præstat humanitatem? Non est nec vita pauperis hominis, quam eligere voluisti; sed, sicut pauper, vadens ostiatim, porta in manu paropsidem, et necessitate coactus diversa in eam cibaria coaduna; ita voluntarie oportet te vivere amore illius, qui pauper natus, pauperrime vixit in sæculo, ac remansit nudus et pauper in patibulo, sepultusque est in alieno sepulcro. Surgens igitur quadam die, accepit paropsidem, et ingressus civitatem ivit petendo eleemosynam ostiatim. Cumque diversa cibaria poneret in scutella, mirabantur multi, qui sciebant, eum tam delicate vixisse, videntes ipsum ad tantum sui contemptum sic mirabiliter transmutatum. Quando autem voluit comedere illa diversa cibaria simul posita, horruit primo, quia non solum comedere, sed nec velle videre talia consueverat; tandem vincens seipsum, cepit comedere, et visum est illi, quod in comedendo electuarium aliquid nunquam fuerat sic delectatus. Proinde tantum cor ejus in Domino exultavit, quod caro ipsius, licet debilis et afflicta, corroborata est ad quæcumque aspera et amara lætenter pro Domino tolleranda; gratias insuper egit Deo, quod amarum sibi in dulce mutaverat, et eum multipliciter confortaverat. Dixit ergo illi presbytero, quod de cetero aliqua cibaria non faceret, nec fieri procuraret.

23 Pater vero ipsius, videns eum in tanta vilitate positum, dolore nimio replebatur; quia enim multum dilexerat ipsum, verecundabatur; et dolebat tantum super eum, videns carnem illius quasi mortuum ex afflictione nimia et algore, quod, ubicumque reperiebat ipsum, maledicebat ei. Vir autem Dei maledictiones patris attendens, hominem quendam pauperculum et despectum assumpsit sibi in patrem.

D
an myste-
rium?

vii.
In veste ere-
mitica publice
mendicat pro
reparanda
S. Damiani
ecclesia,
i
k

E

l
et victum suum
ostiatim petit,
alios cibos
respuens,
* speciale

F

et maledicta et
sannas etiam
propriti pa-
tris, patienter
ferens,

A patrem. Et ait illi: Veni mecum, et dabo tibi de elemosynis, quæ mihi dabuntur. Cum autem videris patrem meum maledicentem mihi, ego quoque dixero tibi: Benedic mihi, pater, signabis me ac benedices me vice illius. Sic igitur benedicente sibi paupere illo, dicebat Vir Dei ad patrem: Non credis, quod Deus potest mihi dare patrem benedicentem mihi contra maledictiones tuas? Præterea multi deridentes eum, videntesque, ipsum sic derisum patienter omnia sustinere, stupore nimio mirabantur. Unde tempore hiemali cum orationi quodam mane insisteret contentus pauperulis indumentis, frater ejus carnalis, prope ipsum transiens, cuidam suo concivi dixit ironice: Dicis Francisco, quod saltem unam nummatam *m* de sudore vendat tibi. Quod audiens Vir Dei, gaudio salutaris perfusus, in fervore spiritus Gallicæ respondit: Ego, inquit, Domino meo care vendam sudorem istum.

m
et de eadem
ecclesia vaticani
natur.

24 Cum autem laboraret assidue in opere ecclesiæ memoratæ, volens, in ipsa ecclesia luminaria jugiter esse accensa, ibat per civitatem [ad] oleum mendicandum; sed cum prope quandam domum venisset, videns ibi homines congregatos ad ludendum, verecundatus coram eis elemosynam petere, retrocessit; in seipsum vero conversus arguit, se peccasse, currensque ad locum, ubi ludus fiebat, dixit coram omnibus astantibus culpam suam, quod verecundatus fuerat petere elemosynam propter eos. Et fervente spiritu, ad domum illam Gallicæ petiit oleum amore Dei pro illuminariibus ecclesiæ supradictæ. Cum aliis autem laborantibus in opere præfato persistens, clamabat alta voce in gaudio spiritus ad habitantes et transeuntes juxta ecclesiam, dicens Gallicæ eis: Venite et adjutate me in opere ecclesiæ sancti Damiani, quæ futura est monasterium dominarum, quarum fama et vita in universali Ecclesia glorificabitur Pater noster cælestis. Ecce, quomodo spiritu prophetiæ repletus vere futura prædixit! Hic enim locus ille sacer, in quo gloriosa religio et excellentissimus Ordo pauperum dominarum virginum sacrarum, a conversatione *n* beati Francisci, fere sex annorum spatio consummata, per eum beatum Franciscum felix sumpsit exordium. Quarum vita mirifica et institutio gloriosa a sanctæ memoriæ domino Papa Gregorio nono, tunc temporis Hostiensis episcopo, auctoritate Sedis Apostolicæ est plenius confirmata *o*.

o
viii.
Audito Evan-
gelio, habitum
mutavit, co-
pitque pœni-
tentiam
p

25 Beatus itaque Franciscus, ecclesiæ sancti Damiani perfecto opere, habitum heremiticum portabat, baculumque manu gestans, pedibus calceatus, et cinctus corrigia incedebat *p*. Audiens autem quadam die inter Missarum solemniam ea, quæ Christus discipulis ad prædicandum missis loquitur, ne scilicet aurum vel argentum vel peram, nec panem nec virgam portent in via, nec calceamenta, nec duas tunicas habeant: intelligens hujusmodi postea clarius ab ipso presbytero, indicibili repletus gaudio, Hoc, inquit, est, quod cupio totis viribus adimplere. Igitur cunctis, quæ audierit, commissis memoriæ, lætenter his adimplendis innotuit, duplicibusque sine mora demissis, ex tunc jam virga, calceamentis, sacculo vel pera non utitur: faciens autem sibi tunicam valde contemptibilem et incultam, rejecta corrigia, pro cingulo funem sumpsit *q*. Omnem quoque sollicitudinem cordis novæ gratiæ verbis apponens, qualiter illa possit opere perficere, cœpit instinctu divino Evangelicæ perfectionis annunciator existere, pœnitentiamque simpliciter in publicum prædicare. Erant autem verba ejus non inania, nec risu digna, sed virtute Spiritus Sancti plena, cordis medullas penetrantia, ita ut in stuporem vehementer converterent audientes.

q
et pacem pu-
blice magno
cum fructu
prædicare.

26 Sicut autem ipse postmodum testatus est, hujusmodi salutationem. Domino revelante, didicerat, videlicet: Dominus det tibi pacem. Et ideo in omni prædicatione sua pacem annuncians, populum prædicationis exordia salutabat. Et mirum
Octobris Tomus II.

certe, nec sine miraculo admittendum, quod ad hanc salutationem annunciandum ante suam conversionem habuerat quendam præcursores, qui frequenter iverat per Assisium salutando per hunc modum: Pax et bonum, pax et bonum; creditum est firmiter, quod, sicut Joannes Christum prænantians, Christo incipiente prædicare, defecit; ita et ipse, velut alter Joannes, beatum Franciscum præcesserit in annunciatione pacis, qui etiam post adventum ipsius non comparuit, sicut prius *r*. Subito ergo Vir Dei Franciscus spiritu prophetarum perfusus, juxta sermonem propheticum statim post dictum suum præconem annunciabat pacem, prædicabat salutem, ejusque salutaribus monitis plurimi vera pace fœderabantur, qui discordes a Christo extiterant, a salute longinqui.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

ANNOTATA.

a Consule Annotata ad Vitæ primæ lib. 1, cap. 2, lit. c.

b De quo egerunt cap. 1, num. 15.

c Celanensis in Vita prima num. 10 tantum dixerat: Erat in domo fovea illa (occultam caveam *mox appellaverat*) uni tantum forte cognita soli: hæc modo explicant Tres Socii, nimirum, caveam illam uni tantum de domo patris ipsius, puta, fido præ ceteris famulo, notam fuisse; nam illam procul omni dubio etiam noverat presbyter, in cujus domo erat.

d Chalippus in Vita Gallica tom. 1, pag. 14 scribit, S. Franciscum coram consulibus Assisiensibus, ut ab his jussus fuerat, comparuisse, atque ista respondisse, quod Waddingus quoque, quem ille secutus est, sensisse videtur. At contrarium liquet ex hoc Trium Sociorum loco.

e At qua, inquit, ratione immunitatem a foro civili sibi hic asseruit Franciscus, et consules agnoverunt? Waddingus existimavit, ita ipsum locutum esse, quia ex divina revelatione noverat, sese in sortem ecclesiasticam vocatum; vel quia forte jam fuerat tonsura clericali donatus, etsi habitum nondum induisset. Mihi ex ipsis Trium Sociorum verbis verisimilius apparet, Sanctum sic simpliciter respondisse præconi, ut molestam dicam evitaret, asserendo, causam suam ecclesiasticam potius, quam civilem, fore esse; cum hæc circa statum vitæ eligendæ proprie versaretur; consules vero, qui et novisse poterant documenta patientiæ constantiæque, quæ Franciscus tum ante, tum in ipso domestico carcere ac post deederat, ac præterea scire, ejusdem matrem facta conjugis minime probare; consules, inquam libenter causam hanc ad episcopum remisit.

f Adi Annotata ad libri 1, cap. 2 Vitæ primæ, lit. k.

g Vide, quæ de hac pecunia disserui in Commentario prævio num. 125 et duobus sequentibus.

h Ergo non plane ac indecore nudus tunc apparuit, sed saltem indutus cificio; ut adversus aliquos ostendi in Commentario prævio num. 151 et sequentibus.

i Hoc loco inserenda sunt, quæ apud Celanensem de Sancti in latrones incidentis hilari patientia, de ejusdem ministerio in cujusdem cœnobii culina, et accessu ad amicum Eugubinum etc., num. 16 et 17 narrantur; quæ forte hi Socii prætermiserunt, quod ea ab illo satis exposita viderent.

k Hunc heremiticum habitum non alium esse credimus, quam quo ipsum ab amico Eugubino donatum fuisse, scribit Celanensis.

l Hæc adjuncta modumque, quibus S. Franciscus in dictæ ecclesiæ reparatione usus fuit, prætermiserat Celanensis.

m Nummata pretium seu valor unius nummi est.

n Lege a conversione, a qua annus sextus secundum chronotaxim nostram currebat anno 1212, cui illigandum est Pauperum dominarum, seu Clarissarum, Ordinis initium. Adi Commentarium prævium § 7.

o Lege Annotata ad lib. 1 Vitæ primæ, capite 5 lit. r.

78 p Prætermissa

ACTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

p *Prætermissa hic sunt, quæ de duabus aliis ecclesiis, una scilicet S. Petri, atque altera S. Mariæ in Portiuncula, a S. Francisco reparatis, Thomas Celanensis lib. 1, cap. 5, et S. Bonaventura cap. 2 tradiderunt.*

q *De his omnibus vide dicta in Annotatis ad lib. 1 Vitæ primæ caput 5.*

r *Quis fuerit hic, incertum est.*

CAPUT III.

Sanctus admittit socios, qui ab illo egregie instituti virtutibus clarent.

Innotescente autem apud multos beati Francisci tam simplicis doctrinæ veritate, quam vitæ, cœperunt post duos annos a sua conversatione a viri quidam exemplo ipsius ad pœnitentiam animari, et eidem, rejectis omnibus, habitu vitæque conjungi, quorum primus extitit frater Bernardus b sanctæ memoriæ, qui considerans constantiam et fervorem beati Francisci in divino servicio, quomodo scilicet cum multo labore destructas reparabat ecclesias, asperamque vitam ducebat, cum sciret, ipsum delicate vixisse in sæculo; proposuit in corde suo omnia, quæ habebat, erogare pauperibus, et illi vitæ et habitu firmiter adherere. Quadam die secreto ad Virum Dei accedens, ei suum propositum revelavit, condixitque cum illo, ut tali sero c veniret ad eum. Beatus autem Franciscus, gratias agens Deo, tamquam nullum adhuc socium habens d, gavisus est valde; maxime, quia dominus Bernardus erat homo edificationis magnæ.

28 Venit ergo beatus Franciscus ad domum ejus statuto sero cum magna cordis exultatione, et cum illo tota illa nocte permansit. Cui inter alia dixit beatus Bernardus: Si quis a domino suo haberet multa vel pauca, quæ tenuisset per multos annos, et nollet ea amplius retinere, quid de ipsis agere posset, quod melius esset? Beatus Franciscus respondit, quod ea domino suo deberet reddere, a quo eadem recepisset. Et dominus Bernardus dixit: Ego, Frater, omnia mea bona temporalia volo erogare amore Domini mei, qui contulit ea mihi, sicut tibi videtur melius expedire. Cui Sanctus dixit: Summo mane ibimus ad ecclesiam, et per Evangeliorum codicem cognoscemus, quomodo Christus discipulos suos docuit. Surgentes igitur mane cum quodam alio, Petro e nomine, qui etiam cupiebat fieri frater, venerunt ad ecclesiam sancti Nicolai juxta plateam civitatis Assisii. Quam ad orationem ingressi, quia simplices erant, et nescierunt invenire verbum Evangelii de renunciatione sæculi, Dominum rogabant devote, ut in prima libri apertione voluntatem suam eis ostendere dignaretur.

29 Oratione autem finita, beatus Franciscus accipiens librum clausum, flexis genibus coram altari, aperuit ipsum, et in prima ejus apertione occurrit illud consilium Domini: « Si vis » perfectus esse, vade, et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo f. » Quo comperto, beatus Franciscus gavisus est valde, et gratias egit Deo; sed quia verus Cultor Trinitatis tertio voluit confirmari, secundo et tertio librum aperuit. Et in secunda apertione occurrit illud: « Nihil tuleritis in via etc. g. In tertia vero illud: « Qui vult venire post me, abneget » semetipsum h. » Beatus ergo Franciscus, in qualibet apertione libri gratias * Deo exhibitis, pro firmatione sui propositi et desiderii dudum concepti, tertio divinitus sibi exhibita et demonstrata, dixit prædictis viris, scilicet Bernardo et Petro: Fratres, hæc est vita et regula nostra, et omnium, qui voluerint nostræ societati conjungi. Ite igitur, et sicut audistis, implete. Abiit itaque dominus Bernardus, qui erat dives valde, et vendidit omnibus, quæ habebat, multaque pecunia

congregata, pauperibus civitatis distribuit universa. Petrus etiam pro posse divinum consilium adimplevit. Distractis autem omnibus, habitum, quem paulo ante Sanctus assumerat, postquam reliquit heremiticum habitum, ambo pariter susceperunt, et ab illa hora simul cum ipso vixerunt secundum formam sancti Evangelii a Domino illis ostensam. Et ideo beatus Franciscus dixit in Testamento suo: « Ipse Dominus mihi relavit, ut » deberem vivere secundum formam sancti Evangelii i. »

30 Cum autem, ut dictum est, dominus Bernardus bona sua pauperibus largiretur, aderat beatus Franciscus, intuens virtuosam operationem Domini, et ipsum Dominum in corde suo glorificans et collaudans. Venit autem quidam sacerdos, nomine Sylvester, a quo beatus Franciscus emerat lapides pro reparatione ecclesiæ sancti Damiani. Et videns, totam pecuniam expendi consilio Viri Dei, cupiditatis igne succensus dixit ad eum: Francisce, non bene solvisti mihi pro lapidibus, quos emisti a me. Audiens avaritiæ Contemptor illum murmurantem injusti, accessit ad dominum Bernardum, mittensque manum in chlamydem ejus, ubi erat pecunia, cum magno fervore spiritus extrahit eam plenam denariis, et dedit presbytero murmuranti. Et iterum secundo implens manum pecunia, dixit illi: Habes adhuc plenam solutionem, domine sacerdos? Respondit: Habeo, Frater, plene; et lætus reversus est ad domum suam cum pecunia sic accepta.

31 Post paucos autem dies idem sacerdos inspiratus a Domino, cepit super his, quæ beatus Franciscus egerat, cogitare; et dicebat intra se: Nonne sum miser homo, qui, cum sum senex, temporalia concupisco et quero; et hic Juvenis pro Dei amore ea despiciet et abhorret. Sequenti autem nocte vidit in somnis crucem immensam, cujus consummitas cælos tangebatur, et pes ejus stabat fixus in ore Francisci; ipsius latera ab una parte mundi ad alteram tendebantur. Evigilans ergo sacerdos, cognovit et credidit firmiter, Franciscum esse verum amicum Dei et servum, atque religionem, quam cœperat, esse pro universum mundum protinus dilatandam. Siquæ cepit Deum timere, et in domo sua pœnitentiam agere. Tandem vero post modicum tempus, ingressus est Ordinem jam inceptum k, in quo optime vixit et gloriose finivit.

32 Vir autem Dei Franciscus duobus, ut dictum est, fratribus sociatus, cum non haberet hospitium, ubi cum eis maneret, simul cum ipsis ad quandam pauperulam ecclesiam derelictam se transtulit, quæ Sancta Maria de Portiuncula l dicebatur, et fecerunt ibi unam domunculam, in qua aliquando pariter morarentur. Post aliquot autem dies vir quidam Assisinus, Ægydius nomine, venit ad eos, et cum magna reverentia et devotione, flexis genibus, rogavit Virum Dei, ut eum in suam societatem reciperet. Quem cum Vir Dei videret fidelissimum et devotum, et quod multam gratiam consequi a Deo poterat, ut postea patuit per effectum, libenter eum recepit m. Coniuncti vero hi quatuor cum immensa lætitia et gaudio Spiritus Sancti ad majorem profectum se taliter diviserunt.

33 Beatus Franciscus assumens fratrem Ægydius secum, ivit in Marchiam Anconitanam n. Alii vero duo in regionem aliam perrexerunt. Euntes vero in Marchiam exultabant vehementer in Domino, sed Vir sanctus, alta et clara voce laudes Domini Gallice cantans, benedicebat et glorificabat. Altissimi bonitatem. Tanta vero erat in eis lætitia, quasi magnum thesaurum invenissent in Evangelico prædio dominæ paupertatis, cujus amore omnia temporalia velut stercora liberaliter et libenter reliquerant. Dixit autem sanctus Franciscus ad fratrem Ægydius: Nostra religio similis erit piscatori, qui mittit retia sua in aquam, capiens piscum multitudinem copiosam, et parvos in

Admittit duos
socios Bernar-
nardum

a

b

B

c

d

et Petrum qui
ex illius con-
silio, Deique
voluntate,

e

C

ex Evangelio
cognita, om-
nia bona sua
distribuunt
pauperibus;

f

g

h

i. gratis

i

ix.

quod dum sit,
Sylvester pec-
uniam inique
petit et obtinet
a Sancto,

E

deinde divino
somnia illu-
stratus, ejus-
dem discipli-
næ se postea
tradit.

k

Habitant
apud Portiun-
culam, ubi ad-
mittitur
B. Ægydius,

l

m

quocum San-
ctus, duobus
aliis alio mis-
sis, perambu-
lat

n

in

A in aqua relinquens, magnos eligit in vasa sua; sicque prophetavit, Ordinem dilatandum. Licet autem Vir Dei nondum plene populo prædicaret, quando tamen per civitates et castella transibat, hortabatur omnes, ut amarent et timerent Deum, atque poenitentiam agerent de peccatis. Frater autem Egidius admonebat audientes, ut ei crederent; quia eis optime consulebat.

Marchiam Anconitanam, ac rediit ad Portiunculam.

54 Qui vero eos audiebant, dicebant: Qui sunt isti, et quæ sunt hæc verba, quæ dicunt? Erat enim tunc amor et timor Dei quasi ubique extinctus, et via poenitentiae penitus nesciebatur; immo stultitia reputabatur. Nam in tantum prævaluerat carnis illecebra, mundi cupiditas et superbia vitæ, quod totus mundus in his tribus malignitatibus penitus occupatus videbatur. Erat igitur de his viris Evangelicis diversa opinio. Alii enim dicebant eos stultos vel ebrios, alii autem asseriebant, quod talia verba non ex stultitia procedebant. Unus vero de audientibus dixit: Aut propter summam perfectionem Domino adhæserunt, aut certe insani sunt, quia desperata videtur vita eorum, cum parco cibo utantur, et nudis pedibus ambulent, atque vilissimis vestibus sint induti. Inter hæc tamen, licet quidem timorem incurrerent, visa forma sanctæ conversationis eorum, nec eos adhuc aliqui sequebantur; sed mulieres et juvenule, videntes eos a longe, fingendo pavebant, ne forte stultitia et insania ducerentur. Cumque circumissent illam provinciam, redierunt ad dictum locum sanctæ Mariæ.

an quidam?

B

Admittit tres alios, quibus cum magnum pecuniam partitur.

q

C

r

s

x.

eosque egregie institutos ad predicandum mittit.

55 Paucis autem diebus elapsis, venerunt ad eos tres alii fratres, vel viri de Assisio, videlicet Sabatinus, Moritus et Joannes de Capella p, supplicantes beato Francisco, ut eos in fratres reciperet; et ipse recepit eos humiliter et benigne. Quando autem elemosynam per civitatem petebant, vix aliquis dabat eis, sed improperabant illis dicentes, quod res suas dimiserunt, et comederunt alienas; et ideo maximam penuriam sustinebant. Eorum quoque parentes et consanguinei persequebantur illos. Alique de civitate deridebant illos, tanquam insensatos et stultos; quia tempore illonullus relinquebat sua, ut peteret elemosynam ostium. Episcopus vero civitatis Assisii q, ad quem pro consilio frequenter ibat Vir Dei, benigne ipsum recipiens, dixit ei: Dura videtur mihi vita vestra et aspera, nihil scilicet in sæculo possidere. Cui Sanctus ait: Domine, si possessiones aliquas haberemus, nobis essent necessaria arma ad protectionem nostram. Nam inde oriuntur quæstiones et lites, soletque ex hoc amor Dei et proximi multipliciter impedi, et ideo nolimus in hoc sæculo aliquid possidere temporale. Et placuit episcopo multum responsio Viri Dei, qui cuncta transitoria, et præcipue pecuniam, contempsit in tantum, ut in omnibus Regulis suis commendaret potissime paupertatem, et omnes fratres sollicitos redderet de pecunia vitanda; plures enim Regulas fecit, et illas expertus est, prius quam faceret illam, quam ultimo reliquit fratribus r. Unde in una ipsarum dixit in detestationem pecuniæ: «Caveamus, qui » reliquimus omnia, ne pro tam modico regnum » cælorum perdamus. Et si pecuniam in aliquo » loco inveniremus, non curemus plus quam de » pulvere, quem sub pedibus calcamus s.

56 Sanctus autem Franciscus, cum jam plenus esset gratia Spiritus Sancti, convocans ad se dictos sex fratres suos, dixit ad illos, quæ ventura eis erant. Consideremus, inquit, fratres carissimi, vocationem nostram, qua misericorditer vocavit nos Deus, non tantum pro nostra, sed pro multorum salute, ut eamus per mundum, exhortando plus homines exemplo, quam verbo, ad agendum poenitentiam de peccatis suis, et habendam memoriam mandatorum. Nolite timere, quia pusilli et insipientes videmini; sed secure annunciate simpliciter poenitentiam, confidentes in Deo, qui vicit mundum, quod spiritu suo loquitur per vos et in vobis ad exhortandum omnes, ut convertantur ad ipsum,

et ejus mandata observent. Invenietis autem quosdam homines fideles et mansuetos et benignos, qui cum gaudio vos et verba vestra recipient, aliosque plures infideles, superbos et blasphemos, qui exprobrantes resistent vobis, et his, quæ dicetis. Ponite ergo in cordibus vestris patienter et humiliter omnia tolerare. Cumque fratres hæc audissent, timere cœperunt. Ad quos Sanctus ait: Nolite timere, quoniam non post multum tempus venient ad vos multi sapientes et nobiles, eruntque vobiscum prædicantes regibus et principibus, et populis multis; multi vero convertentur ad Dominum, qui per universum mundum multiplicabit suam familiam et augebit.

AUCTORIBUS TRIBUS SOCIIS.

57 Et cum hæc dixisset illis ac benedixisset, abierunt viri Dei, devote ejus monita observantes. Cum autem inveniebant aliquam ecclesiam sive crucem, inclinabant se ad adorationem, et devote dicebant: Adoram te, Christe, et benedicimus tibi propter omnes ecclesias, quæ sunt in universo mundo, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum t. Credebant enim semper invenire locum Dei, ubicumque crucem vel ecclesiam invenissent. Quicumque autem eos videbant, plurimum mirabantur, eo quod habitu et vita dissimiles erant omnibus, et quasi sylvestres homines videbantur. Quocumque vero intrabant, civitatem scilicet vel castellum; aut villam, vel domum, annunciabant pacem, confortantes omnes, ut timerent et amarent Creatorem cæli et terræ, ejusque mandata servarent. Quidam libenter eos audiebant; alii econtra deridebant, plerique eos quæstionibus fatigabant, quibusdam dicentibus: Unde estis? Aliis quærentibus, quis esset Ordo ipsorum. Quibus, licet esset laboriosum tot quæstionibus respondere, simpliciter tamen confitebantur, quod erant viri poenitentiales de civitate Assisii oriundi; nondum enim Ordo eorum dicebatur Religio.

illi vero obsequentes, multa indigna ferunt patienter.

t

E

58 Multi vero eos deceptores, vel fatuos judicabant, et nolebant eos recipere in domum suam, ne tanquam fures res suas furtim auferrent. Propterea in multis locis post illatas eis multas injurias hospitabantur in ecclesiarum porticibus vel domorum. Eodem tempore duo ex ipsis erant Florentiæ u, qui per civitatem mendicantes, hospitium non poterant invenire. Venientes autem ad quandam domum, habentem porticum, et in porticu clibanum, dixerunt ad invicem: Hic poterimus hospitari. Rogantes autem dominam domus, ut eos reciperet intra domum, et illa hoc facere recusante, dixerunt humiliter, ut saltem juxta clibanum permetteret eos quiescere illa nocte. Hoc autem concessio per illam, venit vir ejus, et dixit illi: Quare istis ribaldi x hospitium in porticu nostro contulisti? Respondit illa, quod noluerat eos in domo recipere, sed eis concesserat extra in porticu jacere, ubi non poterant, nisi ligna furari. Noluit ergo vir, quod daretur eis aliquid tegumentum, licet esset tunc magnum frigus: quia putabat, eos esse ribaldos et fures. Illa autem nocte cum usque ad matutinum satissobrio somno juxta clibanum quievissent, calefacti solo calore divino et cooperti tegumento dominæ paupertatis, iverunt ad vicinorem ecclesiam pro matutinali Officio audiendo.

Narratur hujusmodi exemplum in Bernardo cum socio Florentiæ,

u

F

x

nostra

59 Et mane facto, ivit illa mulier ad eandem ecclesiam; et videns, ibidem fratres illos in oratione devote persistere, dixit intra se: Si homines isti essent ribaldi et fures, ut vir meus dicebat, non sic in oratione persistenter reverenter. Cumque hoc cogitaret, ecce vir quidam, Guido nomine, pauperibus in ipsa ecclesia manentibus elemosynam tribuebat: qui cum venisset ad fratres, et vellet dare cuilibet eorum pecuniam, sicut dabat aliis; recusaverunt illi pecuniam, et accipere noluerunt. At ille dixit eis: Quare vos, cum sitis pauperes, non accipitis denarios, sicut alii? Respondit frater Bernardus: Verum est, quod pauperes sumus; sed nobis non est gravis paupertas, sicut aliis pauperibus; nam per Dei gratiam, cujus consilium compleximus, voluntarie pauperes facti sumus.

quorum tamen sanctitas ibidem mox agnita est.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

ut et aliorum
alibi, qui post
multas accer-
pitas injurias
B

y

* fuerant

xi.
cum nonnullis
ad Ordinem
admissis ad
locum Por-
tiunculae re-
dierunt.

C

sumus. Admirans vir ille super his, et interrogans eos, si unquam aliquid possederant, audivit ab eis, quod multa possederant, sed amore Dei omnia dederant. Hic namque, qui sic respondit, fuit ille frater Bernardus, a beato Francisco secundus, quem sanctissimum fratrem hodie veraciter credimus; qui primo pacis et penitentiae legationem amplectens, post sanctum Dei cucurrit, venditis omnibus, quæ habebat, et erogatis pauperibus, secundum perfectionis Evangelicæ consilium perseverans usque in finem in sanctissima puritate. Considerans ergo dicta mulier, quod fratres denarios nolissent, ad eos accedens, dixit, quod libenter eos reciperet intra domum suam, si vellent illuc accedere gratia hospitandi. Cui fratres humiliter responderunt: Dominus tibi retribuatur pro bona voluntate. Prædictus autem vir audiens, quod fratres non potuissent invenisse hospitium, duxit eos in domum suam, dicens: Ecce hospitium a Domino vobis paratum; manete in eo secundum beneplacitum vestrum. Ac illi gratias Deo agentes, manserunt apud illum diebus aliquibus, ædificando tam exemplo quam verbo in timore Domini, ita quod postea multa pauperibus erogavit.

40 Licet autem sic benigne tractarentur ab ipso, apud alios tamen in tantum vilissimi habebantur, quod multi parvi et magni exprobrarent, et injuriarentur eis, auferentes quandoque etiam vestimenta, quæ habebant. Cumque Servi Dei manerent nudi, quia secundum formam Evangelii unam tantum tunicam portabant, non repetebant, ablata sibi restitui y. Si qui pietate moti reddere volebant eis ablata, libenter recipiebant. Quidam autem lutum super eos jactabant; alii vero ponentes taxillos in manibus eorum, invitabant eos, si ludere volebant. Alii capientes capucia eorum a tergo, post dorsum suum sic suspensos eos portabant. Hæc et his similia faciebant illis, reputantes eos tam viles, quod audacter affligebant ipsos, sicut volebant. Insuper in fame, siti, frigore, et nuditate immensas tribulationes et angustias tollerabant, quæ omnia constanter et patienter, ut a beato Francisco fuerint * moniti, sustinentes, non tristabantur nec turbabantur, nec maledicebant inferentibus eis mala; sed, sicut viri perfecti et Evangelici, et in magno lucro positi, exultabant vehementer in Domino, omne gaudium existimantes, cum in tentationes et tribulationes hujusmodi incidebant, atque juxta verbum Evangelii pro suis persecutoribus orabant sollicite et ferventer.

41 Videntes igitur homines, quod fratres in suis tribulationibus exultabant, orationi et devotioni sollicite et devote instabant, non recipiebant pecuniam, nec portabant, et maximam charitatem ad invicem habebant, per quam nosebantur vere esse discipuli Domini, multi corde compuncti veniebant ad eos, de offensis, quas fecerant eis, veniam postulantes. Ipsi vero ex corde remittebant, dicentes: Dominus parcat vobis; atque eos de salute sua salubriter admonebant. Quidam ipsos fratres rogabant, ut reciperent eos in societatem suam: et quia omnes illi sex habebant auctoritatem recipiendi ad Ordinem a beato Francisco propter paucitatem fratrum, in societatem suam aliquos receperunt, cum quibus sic receptis statuto termino omnes ad sanctam Mariam de Portiuncula sunt reversi. Quando autem se invicem revidebant, tanta jucunditate replebantur et gaudio, ac si nihil recordarentur eorum, quæ fuerant passi ab iniquis. Solliciti erant quotidie orare, et laborare manibus suis, ut omnem ociositatem, animæ inimicam, a se penitus effugarent. Surgebant in media nocte solliciti, et orabant devotissime cum immensis lacrymis et suspiriis; amore intimo se invicem diligebant, et serviebat unus alteri, ac nutrieat eum, sicut mater filium unicum ac dilectum. Tanta charitas ardebat in eis, quod facile ipsis videbatur tradere corpora sua morti, non solum pro Christi amore, sed etiam pro salute animæ, vel corporum suorum confratrum.

42 Unde quadam die, cum ex ipsis fratribus simul irent, invenerunt quandam fatuum, qui cœpit lapides jactare in eos. Videns ergo unus eorum, lapides jactari in alterum, opposuit se statim ictibus lapidum, volens potius, se percuti, quam fratrem suum, propter charitatem mutuam, qua flagrabat; sicque parati erant unus pro altero ponere vitam suam. Erant enim in humilitate et charitate fundati, et radicati in tantum, ut unus revereretur alterum, quasi patrem et dominum; atque illi, qui officio prælationis vel aliqua gratia præcellerant, humiliores et viliores ceteris viderentur. Omnes se quoque totos ad obediendum præbebant, ad præcipientis voluntatem se continuo præparantes, non discernabant inter justum et injustum præceptum z; quia, quidquid præcipiebatur, putabant, esse secundum Domini voluntatem. Et ideo implere præcepta erat eis facile et suave. A carnalibus autem desideriis abstinebant, semet ipsos sollicite judicantes, atque caventes, ne unus alterum offenderet ullo modo.

43 Et si quando contingebat, ut unus alteri dicebat * verbum, quod posset ipsum turbare, conscientia mordebatur, quod non poterat quiescere, donec dicebat culpam suam, prosternens se in terram humiliter, et pedem fratris faceret poni super os suum. Quod si frater turbatus pedes super os alterius ponere nolebat, si erat prælatus, qui turbaverat alterum, præcipiebat illi, ut pedem poneret super os suum; si non erat, subditus faciebat hoc illi præcipi a prælato: sicque studebant, ut omnis rancor et malitia fugeretur ab eis, et perfecta inter ipsos semper dilectio observaretur, satagentes pro posse singulis vitiis singulas virtutes opponere, præveniente et coadjuvante eos gratia Jesu Christi. Nihil insuper sibi proprium vendicabant, sed libris et aliis collatis, eisdem utebantur communiter secundum regulam ab Apostolis traditam aa et conservatam. Cum autem in eis esset vera paupertas, erant tamen liberales et largi de omnibus sibi pro Domino collatis, libenter dantes amore ipsius omnibus petentibus, et maxime pauperibus, elemosynas eis datas.

44 Quando vero ibant per viam, et inveniebant pauperes, petentes aliquid ab eis amore Dei, cum non habebant aliud, quod præberent, dabant aliquam partem de vestibus suis, licet vilibus. Quandoque enim dabant capucium, dividentes ipsum pro tunica, quandoque manicam, quandoque partem aliam, dissuantes ipsam a tunica, ut Evangelii illud impleretur: «Omni petenti te tribue bb». Quadam autem die venit quidam pauper ad ecclesiam sanctæ Mariæ de Portiuncula, apud quam fratres aliquando morabantur, et elemosynam petiit. Erat autem ibi quædam chlamys, quam quidam habuerat frater secularis cc. Cui cum dixisset beatus Franciscus, ut eam illi pauperi daret, libenter et velociter dedit ei. Statim propter reverentiam et devotionem, quam habuerat frater ille in dando chlamydem illi pauperi, visum est ei, quod elemosyna illa in cœlum ascendisset, et sensit, novo gaudio se perfundi.

45 Quando vero declinabant divites hujus mundi ad eos, recipiebant eos alacriter et benigne, studentes eos revocare a malo, et ad penitentiam provocare. Sollicite etiam petebant, ne mitterentur in terras, unde erant oriundi, ut fugerent familiaritatem, et conversationem consanguineorum suorum, verbumque servarent propheticum: «Extra» neus factus sum fratribus meis, et peregrinus » filiis matris meæ dd. » In paupertate plurimum lætabantur; quia non concupiscebant divitias, sed omnia transitoria spernebant, quæ possunt a mundi hujus amatoribus concupisci. Præcipue vero pecuniam, quasi pulverem, pedibus conculcabant; et, sicut a beato Francisco edocti, ipsam cum stercore asini æquali precio et pondere ponderabant. Gaudebant in Domino continue, non habentes inter se, unde possent aliquid contristari. Quanto enim a mundo magis erant divisi, tanto magis erant

D
Reversentur
insignes vir-
tutes.

quibus excel-
luerunt, in
ipsa quoque
egestate
* imo diceret

E

aa

misericordes
mireque libe-
rales.

bb

F

cc

Atque eorum-
dem virtutes.

dd

A erant Domino conjuncti, per viam crucis et semitas justitiæ incedentes, de arta via penitentiae et observationis Evangelicæ offensivula removebant, ut posteris iter planum fieret et securum.

ANNOTATA.

a *Id est, anno æræ Christianæ 1209, uti alibi probavi. Pro conversatione lege conversione.*

b *Celanensis præposuit alium quemdam, sive ætate, sive alias puerum, de quo vide Vitam primam num. 24, et Annotata ibidem.*

c *Hoc est, Vesperii.*

d *Ergo alter ille puer, a Celanensi laudatus, nondum erat proprie S. Francisci in suo vitæ genere habitus socius.*

e *Waddingus et alii credunt, hunc fuisse Petrum Cathaneum, Assisensem canonicum, postea S. Francisci vicarium; quod mihi non apparet satis verisimile ob rationes allegatas in Commentario prævio § 9, num. 192 et seqq.*

f *Matthæi cap. 19 v. 21.*

g *Lucæ cap. 9 v. 5: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque paem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.*

h *Lege Matth. cap. 16, v. 24, vel Luc. cap. 9 v. 25.*

i *Hoc Testamentum dedi in Commentario prævio § 27, ubi num. 624 eadem, paululum mutatis vocibus, sic legere est: Ipse Altissimus revelavit mihi, quod deberem vivere secundum formam sancti Evangelii.*

k *Per voces, ingressus est Ordinem jam inceptum, videntur mihi indicare, Sylvestrum eidem Ordini nomen suum primum dedisse, postquam idem Ordo ab Innocentio III summo Pontifice fuerat approbatus.*

l *Quam ipse paulo ante reparaverat, ut vidimus in Vita prima.*

m *In Commentario prævio num. 145 et sequenti ostendi, hæc contigisse anno 1209, ac verisimiliter die 25 Aprilis. B. Egidii gesta exposita habes in Opere nostro ad eundem diem Aprilis; vide tamen etiam hæc spectantia in meo Commentario prævio num. 196 et sequentibus.*

n *Lege Marchiam Anconitanam, Italiam la Marca d'Ancona, quæ ampla ditioris Ecclesiæ provincia est, contermina Umbræ.*

o *Non sunt hæc strictè accipienda: cum ex rerum chronotaxi non potuerit hæc peregrinatio diuturna fuisse.*

p *Breve Sabatini elogium dedit Waddingus in Annalibus ad annum 1209 num. 17; ubi cum ille ignotæ regionis fuisse dicatur, oportet, Waddingum vel non habuisse hanc Appendicem, vel non advertisse, in ea Sabatinum, æque ac duos alios, dici fuisse de Assisio. Ibidem num. 28 laudatus Annalista plura annotavit de Morito, quem ipse aliique Moricum appellant; ac denique num. 29 de Joanne de Capella, velut de altero Juda meminit, ejusdemque lepram, ac infelicem per laqueum, sibimet injectum, mortem enarravit.*

q *Hic ipse erat Vido vel Guido, coram quo S. Franciscus omnibus paternis bonis libens cesserat.*

r *Waddingus inter S. Francisci Opuscula duas edidit pro Fratibus Minoribus ab illo scriptas; sed plures fuisse, liquet ex hoc loco.*

s *Leguntur hæc cap. 8 Regule Minorum, quam Waddingus omnium primam putavit.*

t *De hac oratione S. Franciscus in Testamento suo sic loquitur: Dominus dedit mihi talem fidem in ecclesiis suis, ut ita simpliciter adorarem et dicerem: « Adoramus te, sanctissime Domine Jesu » Christe, hic et ad omnes ecclesias tuas, quæ sunt » in toto mundo; et benedicimus tibi, quia per » sanctam crucem tuam redemisti mundum. » Hinc corrige errorem, qui in apographum nostrum Appendicis irrepit.*

u *Haud dubie indicatur hic vulgo notissima civitas Florentia, Tusciæ primaria, magnique ducatus Hetruriæ caput.*

x *Ribaldo Italus est homo vilissimus ac nequam.*
y *Secundum illud Luc. 6, v. 50: Qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas.*

z *Noli hæc rigoroze interpretari; non enim quælibet mandanti superiori obtemperare licet. Significant solum, illos, quia certi erant, nihil mali sibi præcipiendum, sine tergiversatione mandanti obsequi soluisse.*

aa *Videlicet Act. Apost. cap. 2, v. 44: Habebant omnia communia.*

bb *Lucæ cap. 6, v. 50.*

cc *Hic B. Egidius fuisse, factumque contigisse pridie, quam sacro habitu a S. Francisco indutus fuit, legitur in ejusdem Beati Vita in Opere nostro edita ad 25 Aprilis.*

dd *Psal. 68, v. 9.*

CAPUT IV.

Approbatio Regule ab Innocentio III Romæ impetrata: reditus in vallem Spoletanam et gesta ibidem: Regula ab Honorio III confirmata et ab eodem obtentus protector Ordinis: comitia generalia anno MCCXXIV, ex quibus multi in varias provincias feliciter missi.

Videns autem beatus Franciscus, quod Dominus fratres suos numero et merito augmentaret, cum jam essent duodecim viri fortissimi, scientes id ipsum, dixit illis undecim, ipse duodecim, dux et pater eorum: Video, fratres, quod Dominus congregationem nostram vult misericorditer augmentare. Euntes ergo ad matrem nostram sanctam Romanam Ecclesiam, notificemus summo Pontifici, quæ Dominus per nos facere cœpit, ut de voluntate et præcepto ipsius, quod cœpimus, prosequamur. Cumque placuisset aliis fratribus dictum Patris, et simul cum eo iter arripuissent ad curiam, dixit eis: Faciamus unum ex nobis ducem nostrum, et habeamus ipsum quasi vicarium Jesu Christi, ut, quocumque declinare voluerit, declinemus; et quando hospitari voluerit, hospitemur. Et elegerunt fratrem Bernardum, primum post beatum Franciscum, et sicut Pater dixerat, servaverunt. Gaudentes igitur ibant, et verba Domini loquebantur, non audentes aliquid loqui, nisi quod ad laudem et gloriam Dei et ad utilitatem animæ pertinebat, et frequenter orationi vacabant. Dominus autem semper eis præparabat hospitium, faciens, illis necessaria ministrare.

47 Cum autem venissent Romam, et invenissent ibi episcopum civitatis Assisii, ab ipso cum ingenti gaudio sunt recepti. Nam beatum Franciscum et omnes fratres speciali venerabatur affectu; nesciens tamen causam adventus eorum, cœpit turbari, timens, ne propriam patriam vellent deserere, in qua Dominus cœpit per eos mirabilia operari. Gaudebat enim vehementer, tantos viros in suo episcopatu habere, de quorum vita et moribus maxime præsumebat; sed audita causa, eorumque intellecto proposito, gavisus est valde, spondens eis ad hoc consilium et juvamen. Erat autem idem episcopus notus cuidam Cardinali episcopo Sabiniensi, qui dicebatur dominus Joannes de Sancto Paulo a, vere gratia Dei plenus, diligens plurimum servos Dei; huic præfatus episcopus patefecerat vitam beati Francisci et fratrum suorum; propterea ipse affectabat videre Virum Dei et aliquos de fratribus suis. Audiens autem, quod essent in Urbe, misit pro illis, et recepit eos cum magna reverentia te amore.

48 Paucis vero diebus morantes cum ipso, ita edificaverunt eum sanctis sermonibus et exemplis, quod videns in opere fulgere, quod de ipsis audierat, recommendavit se eorum orationibus humiliter et devote. Petivit etiam de gratia speciali, quod volebat ex tunc sicut unus de fratribus reputari. Denique

AUCTORIS
TRIBUS SOCIIS.

XII.
Sanctus cum
isdem Ro-
mam proficis-
tur,

ubi ille ope
episcopi Assi-
satis et Car-
dinalis Sabi-
nensis

a

Innocentium
tertium acce-
dit, approba-
tionem Regu-
la petens;

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

b

* an quem ?
* adde quod
* i. fideles

a quo benigne
susceptus, ju-
betur volunta-
tem Dei adhuc
paululum in-
quirere,

Denique interrogans beatum Franciscum, quare venisset, et audiens ab eo totum suum propositum et intentum, obtulit se procuratorem suum in curia b. Perrexit ergo ad curiam dictus Cardinalis, et dixit domino Papæ Innocentio tertio: Inveni Virum perfectissimum, qui vult secundum formam sancti Evangelii vivere, et Evangelicam perfectionem in omnibus observare: per quam *, credo, * Dominus velit in toto mundo fidem * sanctæ Ecclesiæ reformare. Quod audiens dominus Papa miratus est valde, et sic eidem Cardinali imposuit, ut ad se duceret beatum Franciscum.

49 Sequenti ergo die Vir Dei a dicto Cardinali est coram summo Pontifice presentatus, cui totum suum propositum patefecit. Ipse vero Pontifex, cum esset discretione præcipua præditus, votis Sancti debito modo assensit, et exhortans ipsum, ac fratres suos de multis, benedixit eis, dicens: Ite cum Domino, fratres, et sicut ipse vobis inspirare dignabitur, omnibus poenitentiam prædicat. Cum autem omnipotens Deus vos multiplicaverit numero majori et gratia, referatis nobis, et nos plane his concedemus, ac majora vobis securius commitemus. Volens autem dominus Papa facere, ut concessa et concedenda essent secundum Dei voluntatem, priusquam Sanctus ab ipso recederet, dixit ei et sociis: Filioli nostri, vita vestra videtur nobis nimis dura et aspera; licet enim credimus, vos esse tanti servoris, quod de vobis non oporteat dubitare, tamen considerare debemus pro illis, qui secuturi sunt vos, ne hæc via nimis aspera ipsis videatur. Cumque videret eorum fidem, constantiam et anchoram spei firmissime roboratam in Christo, ita ut nollent a suo fervore divertere, dixit beato Francisco: Fili, vade et ora Deum, ut tibi revelet, si id, quod quæritis, de sua voluntate procedit, quatenus nos scientes Domini voluntatem, tuis desideriis annuamus.

quo facto mo-
tus parabola,
Sancto oranti
suggesto,

50 Orante itaque Sancto Dei, sicut et suggererat dominus Papa, locutus est ei Dominus in spiritu per similitudinem, dicens: Quædam mulier pauperula et formosa erit in quodam deserto, cujus pulchritudinem rex quidam magnus admirans, concupivit eam accipere in uxorem, quia poterat ex ipsa pulcos filios generare. Contracto autem et consummato matrimonio, multi filii sunt geniti, et adulti, quos mater sic alloquitur, dicens: Filii, nolite verecundari; quia filii regis estis. Ite ergo ad curiam ejus, et ipse vobis omnia necessaria ministrabit. Cum ergo venissent ad regem, miratus est rex eorum pulchritudinem, vidensque in eis suam similitudinem, dixit illis: Cujus estis filii? Cui cum respondissent, se esse filios mulieris pauperulæ in deserto morantis, rex cum magno gaudio amplexatus est eos, dicens: Nolite timere, quia filii mei estis; si enim de mensa mea nutriuntur extranei, multo magis vos, qui estis mei legitimi. Mandavit itaque rex mulieri prædictæ, ut omnes filios ex se conceptos ad suam curiam mitteret nutriendos. His igitur sic ostensis per visum beato Francisco oranti, intellexit Vir sanctus, se per illam mulierem pauperulam designari c.

c
et visione,
quam ipsemet
habuerat, li-
bens annuit,

51 Et oratione completa, representavit se summo Pontifici, et exemplum, quod ei Dominus ostenderat, sibi per ordinem intimavit, dixitque: Ego sum, domine, illa mulier pauperula, quam Dominus amans per suam misericordiam decoravit, et ex ipsa placuit sibi filios legitimos generare. Dixit autem mihi Rex regum, quod omnes filios, quos ex me generabit, nutriet, quia, si nutrit extraneos, bene debet legitimos nutrire. Si enim Deus peccatoribus donat bona temporalia propter nutriendorum filiorum amorem, multo magis viris Evangelicis, quibus hæc debentur ex merito, largietur. His auditis, dominus Papa miratus est vehementer, maxime quia ante adventum beati Francisci viderat in visione, quod ecclesia sancti Joannis Lateranensis minabatur ruinam, et quidam vir religiosus, modicus et despectus, eam sustentabat proprio dorso submisso d. Evigilans vero stupe-

d

factus et territus, ut discretus et sapiens, considerabat, quid sibi vellet hæc visio. Sed post paucos dies, cum venisset ad eum beatus Franciscus, et ei suum propositum revelasset, ut dictum est, petissetque ab eo confirmari sibi Regulam, quam scripserat verbis simplicibus, utens sermonibus sancti Evangelii, ad cujus perfectionem totaliter inhiabat, respiciens eum dominus Papa ita ferventem in Dei servitio, atque conferens de visione sua et de prædicto exemplo ostenso Viro Dei, cepit intra dicere: Vere hic est ille vir religiosus et sanctus, per quem sublevabitur et sustentabitur Ecclesia Dei.

52 Et sic amplexatus est eum, et Regulam, quam scripserat, approbavit. Dedit etiam sibi * licentiam prædicandi ubique poenitentiam ac fratribus suis, ita tamen, quod, qui prædicaturi erant, licentiam a beato Francisco obtinerent. Et idem postea in consistorio approbant e. His ergo concessis, beatus Franciscus gratias egit Deo; et genitus flexis, promisit domino Papæ obedientiam et reverentiam humiliter et devote. Alii autem fratres secundum præceptum domini Papæ beato Francisco similiter obedientiam et reverentiam promiserunt. Suscepta itaque benedictione a summo Pontifice, et visitatis Apostolorum liminibus, datisque tonsuris beato Francisco et aliis fratribus, sicut dictus Cardinalis procuraverat, volens omnes illos duodecim f esse clericos;

53 Relinquens Urbem Vir Dei cum dictis fratribus in orbem profectus est, mirans valde de suo desiderio sic facile adimpleto, crescensque quotidie in spe et fiducia Salvatoris, qui sanctis revelationibus suis, quæ gesta fuerant, ei primitus demonstrarat. Nam antequam obtineret prædicta, quadam nocte, cum se sopori dedisset, videbatur sibi, quod per quandam viam incideret, juxta quam erat arbor magnæ proceritatis, pulcra, fortis et grossa. Cumque appropinquaret ad eam, et stans sub ipsa, cujus * celsitudinem et pulchritudinem miraretur, subito ad tantam altitudinem devenit ipse Sanctus, et ramum arboris tangebatur, eamque usque ad terram facillime inclinabat. Et revera sic actum est, cum dominus Innocentius, arbor in mundo sublimior, pulcrior, et fortior, ejus petitioni et voluntati se tam benignissime inclinavit g.

54 Exinde beatus Franciscus circumiens civitatem *, et castra, cepitque ubique prædicare, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina et veritate et virtute Spiritus sancti annuncians fiducialiter regnum Dei. Erat enim veridicus, prædicator, ex auctoritate Apostolica corroboratus, nullis utens adulationibus, verborumque respuens blandimenta; quia, quod verbo aliis suadebat, hoc sibi prius suaserat opere, ut veritatem fidelissime loqueretur. Mirabantur sermonum ejus virtutem ac veritatem, quam non homo docuerat, etiam litterati et docti; et plurimi ipsum videre et audire, velut hominem alterius sæculi, festinabant. Cæperunt proinde multi homines, nobiles et ignobiles, clerici et laici, divina inspiratione inflati, beati Francisci vestigiis adherere, abjectisque secularibus curis et pompis, sub ipsius vivere disciplina.

55 Conversabatur autem adhuc Pater cum filiis in quodam loco juxta Assisium, qui dicitur Rivus-tortus h, ubi erat quoddam turgurium ab hominibus derelictum, qui locum tam erat artus, quod ibi sedere vel quiescere vix valebant. Ibi etiam æpissime panem carentes solas rapas edebant, quas hinc inde in angustia mendicabant. Scribebat Vir Dei nomina fratrum super trabes illius turgurii, ut quilibet volens quiescere, vel orare, cognosceret locum suum, et ne ex angustia loci vel modicitate rumor insolens mentis silentium perturbaret. Quadam autem die existentibus fratribus in prædicto loco, accidit, ut quidam rusticus cum suo asino veniret illuc, volens in ipso turgurio cum asino hospitari; et ne repelleretur a fratribus, ingrediens cum asino, dixit ad suum asinum: Intra, intra; quia

omnibusque
prædicandi li-
centiam dat, et
tonsurari eos
facit.

* i. e. eidem

e

Roma discedit
cum suis laicis
de successu,

* i. ejus

g

xiii.

prædicat ma-
gno cum fru-
ctu,
* forte civita-
tes

f

habitat in
Rivo-torto:
hinc migrat
ad S. Mariam
de Portuincu-
la,

h

A quia benefacimus huic loco. Quod sanctus Pater audiens, et verbum et intentionem rustici cognoscens, motus est animo, super eo maxime, quia ille tumultum magnum fecerat cum suo asino, inquietans omnes fratres, qui tunc silentio et orationi vacabant. Dixit ergo Vir Dei ad fratres: Scio, fratres, quod non vocavit nos Deus ad præparandum hospitium asino, et ad habendum hominum frequentationes, sed ut hominibus quandoque viam salutis prædicantes, et salutaria consilia exhibentes, orationibus et gratiarum actionibus principaliter insistere debeamus. Reliquerunt ergo dictum turgurium, ad usum pauperum leprosorum, transferebant [se i] ad Sanctam Mariam de Portiuncula, juxta quam in una domuncula fuerat aliquando commorati k, priusquam ipsam ecclesiam obtinerent.

quam ab abbate obtinet, et de qua visio refertur, f an eam?

l

m

B 56 Postmodum vero ab abbate sancti Benedicti de Monte Subasio, prope Assisium, beatus Franciscus, voluntate et inspiratione Dei prævia, humiliter eum * acquisivit l. Quam ipse Sanctus notabiliter et affectuosissime recommendavit generali Ministro et omnibus fratribus m, tanquam locum præ cunctis locis et ecclesiis hujus sæculi dilectum a Virgine gloriosa. Ad ipsius autem loci commendationem et affectum multum fecit quædam visio, quam quidam frater vidit adhuc existens in sæculo, quem beatus Franciscus singulari dilexit affectu, quamdiu fuit cum ipso, familiaritatem præcipuam ostendendo eidem. Ille ergo cupiens servire Deo, sicut postea in religione fideliter servivit, videbat in visione, omnes homines hujus sæculi esse cæcos, et stare genibus in circuitu sanctæ Mariæ de Portiuncula, junctisque manibus, et in cælum cum facie elevatis, voce magna et lacrymabili Dominum precabantur, ut omnes illuminare misericorditer dignaretur. Quibus sic orantibus, videbatur, quod splendor magnus exiret de cælo, et descendens super illos, illuminabat omnes lumine salutari n. Evigilans ille proposuit firmus Deo servire; et parum post sæculo nequam cum suis pompis penitus derelicto, intravit religionem, ubi permansit in Dei servitio humiliter et devote.

n

XIV. Ibidem geminum quotannis capitulum instituit,

C 57 Post prædictum autem locum Sanctæ Mariæ obtentum a præfato abbate, ordinavit beatus Franciscus, quod ibi capitulum fieret bis in anno, scilicet in Pentecoste, et in Dedicatione sancti Michaelis. In Pentecoste conveniebant omnes fratres apud sanctam Mariam, et tractabant, qualiter melius possent Regulam observare, atque constituere fratres per diversas provincias, qui populo prædicarent, et fratres alios in suis provinciis collocarent. Sanctus autem Franciscus faciebat admonitiones, reprehensiones, et præcepta, sicut ei juxta consilium Dei videbatur. Omnia vero, quæ dicebat eis per verba, affectuose et sollicitè operibus ostendebat. Venerabatur prælatos et sacerdotes sanctæ Ecclesiæ, atque seniores, nobiles, et divites honorabat; pauperes quoque intime diligebat, eis viscerose compatiens; omnibusque sese subditum exhibebat. Cumque omnibus fratribus esset sublimior, unum tamen de fratribus, secum morantibus, constituebat Gardianum suum et dominum, cui, ut effugaret a se omnem occasionem superbiæ, obediebat humiliter et devote o. Humiliabat enim inter omnes caput suum usque ad terram, ut inter Sanctos et electos Dei mereretur in conspectu divino aliquando exaltari. Admonebat sollicitè fratres, ut sanctum Euangelium, et Regulam, quam promiserant, firmiter observarent, et ut circa divina officia et ecclesiasticas ordinationes essent reverentes et devoti, audientes devote Missam, et corpus Domini devotissime adorantes. Sacerdotes vero, qui tractabant veneranda et maxima Sacramenta, voluit singulariter a fratribus honorari, in tantum, ut ubicumque illos invenirent, caput coram eis flectentes, oscularentur manus eorum, et cum ipsos equitantes invenirent, volebat, ut oscularentur non solum manus

o

eorum, sed etiam pedes equorum, super quos equitarent, propter reverentiam potestatis eorum.

58 Admonebat etiam fratres, ut nullum hominem judicarent, neque despicerent illos, qui delicate vivunt, ac curiose et superflue induuntur; nam Deus est noster et ipsorum Dominus, potens illos ad se vocare, et vocatos justificare. Dicebat enim, quod volebat, ut fratres revererentur tales, ut fratres et dominos suos; quia fratres sunt, in quantum ab uno Creatore creati; domini dicuntur, in quantum bonos adjuvant ad penitentiam faciendam, eis necessaria corporis ministrantes. Hujusmodi quoque dicens, addebat: Talis deberet esse fratrum conversatio inter gentes, ut, quicumque audiret vel videret eos, glorificaret Patrem cælestem et devote laudaret. Magnum namque desiderium ejus erat, ut tam ipse, quam fratres sui, talibus operibus abundarent, pro quibus Dominus laudaretur. Et dicebat illis: Sicut pacem annuntiatis ore, sic in cordibus vestris, et amplius, habeatis. Nullus per vos provocetur ad iram vel scandalum, sed omnes per mansuetudinem vestram [ad p] pacem, benignitatem et concordiam provocentur. Nam ad hoc vocati sumus, ut vulneratos curemus, alligemus contractos, et erroneos revocemus. Multi enim videntur nobis esse membra diaboli, qui adhuc Christi discipuli erunt.

AUCTORIBUS TRIBUS SOCIIS. cui ipse præsidens, omnes salutaribus monitis ac præceptis erudiebat.

p

E

59 Arguebat præterea pius Pater fratres suos, qui nimis erant sibi ipsis austeri, vigiliis, jejuniis, et corporalibus exercitiis nimium insudantes. Quidam enim se tam graviter affligebant, ut cuncta in se carnis exprimerent q incentiva, quod quilibet videbatur odire seipsum. Quos Vir Dei prohibebat, admonens eos benigne, et rationabiliter reprehendens, atque ipsorum vulnera alligans salutarium vinculis præceptorum. Inter fratres vero, qui ad capitulum veniebant, nullus audebat negotia sæcularia recitare; sed colloquebantur de vitis sanctorum patrum, et quomodo perfectius et melius possent invenire gratiam Domini Jesu Christi. Si qui autem de fratribus, qui ad capitulum venerant, aliquam tentationem, vel tribulationem habebant, audiendo beatum Franciscum loquentem ita dulciter et ferventer, ejusque videndo penitentiam, liberabantur a tentationibus, et tribulationibus sublevabantur mirifice. Compatienter namque loquebatur eis, non ut iudex, sed ut pater misericors filiis, et medicus bonus infirmis, sciens cum infirmantibus infirmari, et cum tribulatis affligi. Corripiebat nihilominus debite omnes delinquentes, atque contumaces et rebelles animadversione debita coercerebat. Expleto autem capitulo, benedicebat omnibus fratribus, et ad singulas provincias singulos destinabat. Quicumque ex ipsis spiritum Dei habebat, et eloquentiam idoneam ad prædicandum, sive clericus, sive laicus esset, dabat ei licentiam prædicandi r. Ipsi vero recipientes benedictionem illius, cum magno gaudio spiritum tamquam peregrini et advenæ ibant per mundum, nihil in via portantes, nisi tantum libros, in quibus possunt dicere Horas suas. Ubicumque autem inveniebant sacerdotem, divitem vel pauperem, bonum vel malum, inclinantes se humiliter ei reverentiam faciebant. Et quando erat hora hospitandi, libentius erant cum sacerdotibus, quam cum laicis sæculi.

et in varias provincias destinabat, illi vero obsequentes.

q

F

r

60 Quando vero apud sacerdotes hospitari non poterant, quærebant magis spirituales et Deum timentes, apud quos possent honestius hospitari, donec per singulas civitates et castra, quæ fratres visitare volebant, Dominus inspiravit aliquibus Deum timentibus, ut illis hospitia pararent, quo usque pro ipsis edificata sunt loca in urbibus et in castris. Dedit autem illis verbum et spiritum Dominus secundum temporis opportunitatem, ad proferendum verba acutissima, penetrantia corda juvenum atque senum, qui relinquentes patrem et matrem, et omnia, quæ habebant, sequebantur fratres, eorum religionis habitum assumendo. Vere tunc separationis gladius missus est in terram, dum juvenes

virtutum odore multos ad tres S. Francisci Ordines attraxerunt.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

* an ab eo ?

s

t

u

xv.

Defuncto Car-
dinali de
S. Paulo, pro-
tector Ordinis
fit Cardinalis
Hugolino.

x

B

y

C

xvi.

Sanctus, ut
suis consulat,
Regulam suam
scripto confir-
mari

z

juvenes veniebant ad religionem, dimittentes pa-
rentes suos in fecibus peccatorum. Illos tamen,
quos recipiebant ad Ordinem, ducebant ad beatum
Franciscum, suscepturos ab eis * religionis habi-
tum humiliter et devote. Non solum autem viri sic
convertebantur ad Ordinem; sed etiam mulieres,
virgines et viduae, ad eorum praedicationem com-
punctae, secundum ipsorum consilium per civitates
et castra monasteriis ordinatis, recludebant se ad
penitentiam faciendam s, quibus unus ex fratribus
constitutus fuit visitator et corrector earum. Si-
militer et viri uxorati, et mulieres maritatae, a lege
matrimonii non valentes, de fratum salubri con-
silio se in domibus propriis artiori penitentiae
committebant t. Et sic per beatum Franciscum, et
sanctae Trinitatis cultorem perfectum, Dei Ecclesia
in tribus Ordinibus renovatur; sicut trium eccle-
siarum praecedens reparatio u figuravit, quorum
Ordinum quilibet tempore suo fuit a summo Ponti-
fice confirmatus.

61 Venerabilis autem pater dominus Joannes
de sancto Paulo Cardinalis praedictus x, qui beato
Francisco consilium et protectionem saepius im-
pendebat, vitam et actus ipsius Sancti ac fratrum
suorum omnibus aliis Cardinalibus commendabat;
quorum mentes sunt commotae ad diligendum
Virum Dei cum suis fratribus, in tantum, quod
unusquisque eorum habere desiderabat in curia
de fratribus, non pro aliquo servicio recipiendo ab
ipsis, sed propter sanctitatem fratrum et devo-
tionem, qua fervebant ad eos. Defuncto vero eo
domino Joanne de sancto Paulo, inspiravit uni
Dominus ex Cardinalibus, nomine Hugolino, tunc
Hostiensi episcopo y, ut beatum Franciscum et
fratres ejus intime diligeret, protegeret et foveret.
Qui revera ferventissime se habuit circa eos, acsi
esset omnium pater, immo plus quam patris car-
nalis dilectio ad carnales filios se naturaliter ex-
tendat, amor hujusmodi spiritualiter ferbitur ad
Virum Dei cum suis fratribus diligendum in Domino
et fovendum. Cujus famam gloriosam Vir Dei
audiens, quia famosus erat inter ceteros Cardinales,
accessit ad eum cum fratribus suis. Ille autem cum
gaudio suscipiens ipsos, ait eis: Offero meipsum
vobis; auxilium et consilium, atque protectionem
paratus impendere, secundum vestrum beneplaci-
tium; et volo, quod propter Deum me recom-
mendatum in vestris orationibus habeatis. Tunc
beatus Franciscus, gratias Deo agens, dixit eidem
domino Cardinali: Libenter volo, domine, vos
habere in patrem et protectorem nostrae religionis,
et volo, quod omnes fratres vos habeant semper
in suis orationibus recommendatum. Postea rogavit
eum beatus Franciscus, ut in Pentecoste dignaretur
fratrum capitulo interesse, qui statim benigne
assensit, atque ex tunc interfuit eorum capitulo
omni anno. Quando vero ad capitulum veniebat,
exibant processionaliter obviam ei omnes fratres
in capitulo congregati. Ille autem, venientibus
fratribus, descendebat de equo, et ibat pedes cum
eis usque ad ecclesiam sanctae Mariae, eisque postea
faciebat sermonem, et celebrabat Missam, in qua
vir Dei Franciscus Euangelium decantabat.

62 Expletis itaque undecim annis, ab inceptio-
ne religionis z, et multiplicatis numero et merito fra-
tribus, electi fuerunt Ministri, et missi cum aliquot
fratribus, quasi universas per mundi provincias,
in quibus fides Catholica colitur et servatur; qui
recipiebantur in quibusdam provinciis, sed non
permittebantur habitacula construere; de qui-
busdam vero expellebantur, ne forte essent ho-
mines infideles. Quia, licet praefatus dominus In-
nocentius tertius Ordinem et Regulam approbasset
ipsorum, non tamen hoc suis litteris confirmavit.
Et propterea fratres a clericis et laicis tribulationes
plurimas sunt perpassi: unde ex hoc fratres com-
pulsus sunt fugere de diversis provinciis, atque sic
angustiati atque afflicti, nec non a latronibus
spoliati et verberati, ad beatum Franciscum cum
magna amaritudine sunt reversi. Hoc enim passi

erant quasi in omnibus ultramontanis partibus, ut
D in Alemannia et in Ungaria et pluribus aliis. Quod
cum notificatum fuisset dicto domino Cardinali,
vocavit ad se beatum Franciscum, et duxit eum ad
dominum Papam Honorium, domino Innocentio
jam defuncto, et aliam Regulam a beato Francisco,
Christo docente, compositam, fecit per eundem
dominum Honorium cum bulla praecedente so-
lemniter confirmari aa, in qua Regula prolongatus
est terminus capituli propter vitandum laborem
fratrum, qui in remotis partibus commorantur bb.

63 Poposcit autem beatus Franciscus a dicto
domino Papa Honorio unum de Cardinalibus Ro-
manae Ecclesiae quasi in patrem sui Ordinis, vide-
licet praefatum dominum Hostiensem, ad quem
fratres possunt recurrere pro suis negociis. Viderat
enim beatus Franciscus quandam visionem, quae
ipsum poterat induxisse ad petendum Cardinalem,
et ad recommendandum Ordinem Romanae Ec-
clesiae. Viderat namque gallinam quandam parvam
et nigram, habentem crura pennata in pedibus in
modum columbae domesticae, quae tot pullos ha-
bebat, quod non poterat eos sub alis propriis
congregare; sed ibant in circuitu gallinae, exterius
remanentes. Evigilans autem a somno cepit cogi-
tare de hujusmodi visione, statimque per Spiritum
Sanctum cognovit, se per illam gallinam singu-
lariter designari. Et ait: Ego sum illa gallina,
statura pusillus, nigerque, nam qui * deo esse
simplex, sicut columba, et affectibus, pennis vir-
tutum, volare ad caelum; mihi autem Dominus per
misericordiam suam dedit et dabit filios multos,
quos protegere mea virtute non potero. Unde
oportet, ut eos sanctae Ecclesiae recommendem,
quae sub umbra alarum suarum eos protegat et
gubernat *.

64 Elapsis autem paucis annis post visionem
praedictam, venit Romam, et visitavit dominum
Hostiensem, qui impositus sancto Francisco, ut
sequenti die mane iret secum ad curiam, quia
volebat, quod ipse coram domino Papa et Cardi-
nalibus praedicaret, atque suam religionem devote
et affectuosissime commendaret. Licet autem beatus
Franciscus se excusaret de hoc, dicens, se esse
simplicem idiotam, oportuit tamen, ipsum ire
cum illo ad curiam. Cumque beatus Franciscus se
coram domino Papa et Cardinalibus praesentasset,
visus est ab eis ingenti gaudio. Et surgens praedi-
cavit eis, sicut fuerat sola Sancti Spiritus unctione
praemonitus. Finita vero praedicatione, recom-
mendavit religionem suam domino Papae, et Cardi-
nalibus universis. De praedicatione autem ipsius
aedificati fuerunt quam plurimum dominus Papa
et domini Cardinales, eorumque viscera ad reli-
gionis amorem affectuosius sunt commota cc.

65 Postea dixit beatus Franciscus summo Pon-
tifici: Domine, compatio vobis super sollicitu-
dinem et laborem continuum, quo vos oportet pro
Dei Ecclesia vigilare, multumque enim * vere-
cundor, quod pro nobis fratribus Minoribus tantam
curam et sollicitudinem habeatis. Cum enim multi
nobiles, et divites ac Religiosi quam plurimi ad
vos intrare non possunt, magnus timor et vere-
cundia debet esse nobis, qui sumus magis pauperes
et despecti, ceteris Religiosis, non solum ingredi
ad vos, sed etiam stare ante ostium vestrum, et
praesumere pulsare tabernaculum virtutis Christia-
norum. Praeterea * sanctitati vestrae supplico hu-
militer et devote, quatinus hunc dominum Ho-
stiensem nobis dignemini pro patre concedere,
ut ad eum tempore necessitatis possint fratres
recurrere, salva semper vestrae praeminentiae
dignitate. Et placuit haec petitio domino Papae,
concessitque beato Francisco praefatum dominum
Hostiensem, instituens ipsum super religionem
suam dignissimum protectorem.

66 Quia habito domini Papae mandato, revera
sicut bonus protector ad defendendum fratres
manum extendit, scribens multis praelatis, qui
persecutiones intulerant fratribus, ne ulterius
essent

aa

bb

obtinet ab
Honorio ter-
tio Papa,

E

* an namque?

* an gubernet?

coram quo
etiam concio-
natur,

F

cc

et Cardinalem
Hugolinum
suo Ordini
protectorem
dari impetrat,
* an etiam!

* an Pro-
pterea?

A *cujus altorumque opera Ordo ultra montes multum promotus fuit,*

dd

ee *quique Honorio in Pontificatum successit.*

B

i. e. eidem

ff

gg

essent eis contrarii, sed potius ad prædicandum et habitandum in suis provinciis consilium et auxilium eis darent, tamquam bonis et sanctis Religiosis, auctoritate Sedis Apostolicæ approbatis. Similiter et alii quam plures Cardinales ad idem suas litteras transmiserunt. In sequenti ergo capitulo data licentia Ministris a beato Francisco recipiendi fratres ad Ordinem, misit eos ad supradictas provincias, portantes litteras Cardinalium cum Regula, bulla Apostolica confirmata dd. Quæ omnia prædicti prælati videntes, et exhibita fratribus testimonia cognoscentes, ædificare, habitare et prædicare in suis provinciis, liberaliter concesserunt. Sic itaque morantibus et prædicantibus fratribus in illis provinciis, multi videntes eorum humilem et sanctam conversationem, atque audientes eorum verba dulcissima, moventia et inflammantia mentes ad amorem Dei, et ad pœnitentiam faciendam, venerunt ad ipsos, et sanctæ religionis habitum ferventer et humiliter susceperunt ee.

67 Videns autem beatus Franciscus, fidem et dilectionem, quam habebat ad fratres dictus dominus Hostiensis, ipsum cum intimis cordis affectuosissime diligebat. Et quoniam revelatione Dei prævia, sciebat, eum futurum summum Pontificem, semper ei hoc prænuñciabat in litteris, quas scribebat eidem, vocans ipsum Patrem totius mundi; sic enim scribebat sibi * : Venerabili in Christo patri totius mundi etc. ff. Post modicum ergo tempus, mortuo domino Honorio Papa tertio, ipse dominus Hostiensis electus est in summum Pontificem, vocatus Gregorius nonus gg, qui tam fratrum, quam aliorum Religiosorum, et maxime pauperum Christi, usque in finem vitæ suæ extitit benefactor præcipuus et defensor : unde non immerito creditur, ipsum esse Sanctorum collegio sociatum.

ANNOTATA.

a Vide Annotata ad lib. I Vitæ primæ cap. 3, lit. e.

b Hæc aliaque rerum tunc in Urbe pro obtinenda Regulæ approbatione gestarum adjuncta, prætermisit Celanensis, ad ipsam approbationem narrandam festinans.

c De hac parabola silet Celanensis, sed eandem etiam memorat S. Bonaventura in Vita num. 58, ac paulo aliter Anonymus Perusinus in Commentario relatus num. 258 et sequenti.

d Hoc quoque divinum somnium, a Celanensi præteritum, retulit S. Bonaventura in Vita num. 59.

e An approbavit, vel approbaverunt Cardinales?

f Ergo solum undecim fratres cum S. Francisco, qui duodecim et pater eorum erat, Romam pervernerunt; nec inter illos omnes duodecim ullus erat clericus.

g Accepta hæc sunt ex Vitæ primæ num. 55. Consentit fere S. Bonaventura in Vita num. 54.

h In Vita prima num. 42 dicitur Rugus-tortus; sed, ut aliunde apparet, vitiose.

i Hanc vocem addidi, ut sensum perficerem.

k Scilicet fuerant ibi commemorati, donec simul Romam profecti sunt pro obtinendi Regulæ approbatione ab Innocentio III, ut supra vidimus.

l De tempore, modoque acceptæ a Benedictinis ecclesiæ vide Commentarium prævium a num. 237.

m Hoc etiam testatur Thomas Celanensis. De peculiari disciplina, quam S. Franciscus in hoc conventu semper observatam voluisse dicitur, lege Waddingum ad annum 1226, num. 51 et 52.

n Eadem habet S. Bonaventura in Vita num. 24, in quo loco, censent aliqui, sanctum doctorem insinuasse celebrem indulgentiam Portiunculæ, cujus figuram fuisse credunt eandem visionem. Verum de hac suo loco latius agemus in Analectis.

o Iis scilicet in rebus, quæ ad sui ipsius directionem pertinebant; nam cetera negotia agebat ipsemet S. Franciscus, totius Ordinis pater et Minister generalis.

Octoberis Tomus II.

p Deerat hæc vox in apographo nostro.

q Id est, extinguere.

r Hanc enim potestatem Sanctus acceperat ab Innocentio III summo Pontifice, ut videre licet supra num. 52.

s Loquitur hic de Pauperibus dominabus, quæ nunc Clarissæ passim vocantur.

t Erant hi Tertiarii, qui Fratres et Sorores de Pœnitentia dicebantur.

u Videlicet ecclesiarum S. Damiani, S. Petri, et S. Mariæ Angelorum in Portiuncula.

x Vide supra num. 47 et seqq.

y De hoc eximio viro, qui postea summus Pontifex factus, Gregorius IX appellatus fuit, multa jam diximus, ac deinde dicemus.

z Hos undecim annos in Commentario prævio § 13 incompleto computavi, et ab anno 1209 repetii, comitiæque, de quibus mox agetur, in eodem § ad annum 1219 referenda putavi. Vide dicta ibidem, ubi etiam de iisdem comitiis plura reperies.

aa Hanc Regulæ confirmationem, de qua consule Commentarium prævium § 22, concessit Honorius III anno 1225, die 29 Novembris.

bb Supra num. 37 dixerant : Post... locum S. Mariæ obtentum... ordinavit B. Franciscus, quod ibi capitulum fieret bis in anno, scilicet in Pentecoste, et in Dedicatione S. Michaelis. In Pentecoste conveniebant omnes fratres apud S. Mariam. Hoc itaque conveniendi tempus ob allegatam rationem in posteriori Regula mutatum seu ampliatum fuisse docent. Lege Commentarium prævium num. 499 et 500.

cc Sermonis coram laudato summo Pontifice a S. Francisco feliciter habiti etiam alii biographi meminunt, sed non omnes in adjunctis consentiunt, de quibus cum sat multa dixerim in Commentario prævio num. 502, lectorem eo remitto.

dd Ex hoc loco discimus primo, Cardinalem Ostiensem, etsi jam tum ab aliquot annis protectorem Ordinis auctoritate privata sese exhibuisset; non tamen ante annum 1225 vergentem ad finem auctoritate Apostolica in eo munere confirmatum fuisse. Secundo, celebre illud capitulum generale, ex quo fratres Minores in Allemanniam, Hungariam, aliasque provincias, ex quibus antea fuerant expulsi, prospero successu remissi fuere, celebratum esse anno 1224; cum hoc primum sit, quod post constitutum auctoritate Apostolica protectorem Ordinis Hugolinum, et confirmatam ab Honorio III in Bulla Regulam, haberi potuit in Pentecoste. Vide Commentarium prævium §§ 22 et sequenti.

ee Ab eodem ergo anno 1224 repetendum initium est Ordinis Minorum per easdem provincias feliciter propagati. Adi Commentarium prævium loco mox citato.

ff Similia habet Celanensis in Vita prima num. 100.

gg Obiit Honorius III mense Martio anni 1227, eodemque anno ac mense successit ipsi laudatus Hugolinus seu Gregorius IX.

CAPUT V.

Sancti obitus post accepta ante biennium sacra stigmata : sollennis canonizatio : ecclesia ejus nomine condita, translataque ad hanc sacrum illius corpus.

P ost viginti autem annos a, ex quo perfectissime Christo adhasit, Apostolorum vitam et vestigia sequens, apostolicus vir Franciscus anno Dominicæ Incarnationis cccxxvi, quarto Nonas Octobris, die Dominico b, felicissime migravit ad Christum; post multos labores requiem æternam adeptus, et digne Domini sui conspectibus præsentatus. Cujus animam vidit unus ex discipulis ejus sanctitate famosus, quasi stellam luminis immensitatem habentem, et claritatem solis prætendentem super aquas 79 multas,

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

XXVII.
Sanctus moritur 4 Octobris
anno 1226.

a

b

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

c
* salutaribus
* an suæ?

postquam
biennio ante
signatus fuis-
set stigmati-
bus Christi,
* forte jugem
* l. gerebat

d

e

B

* an hoc

quæ tam in
vita, quam et
maxime post
obitum mani-
festa fuere.
* ejus

f

C

g
xviii.
Sollemniter
canonizatur
a Gregorio IX
anno 1228,
* an quæ?

h

multas, subvectam a nubecula candida, recto tramine in caelum ascendere c. Laboraverat enim multum in vinea Domini, sollicitus et fervens in orationibus, jejuniis, vigiliis, prædicationibus, et salutaribus * itineribus, in cura et compassione proximorum, sui que abiectione, a suo * conversionis initio usque ad transmigracionem ipsius ad Christum, quem ex toto corde dilexerat, assidue memoriam ejus habens in mente, ipsumque ore collaudans et glorificans operibus fructuosus. Sic enim ferventissime et cordialiter Deum dilexit, quod audiens eum nominari, liquefactus interius totus exterius prorumpebat, dicens: Cælum et terra deberent ad nomen Domini inclinari.

69 Cujus dilectionis fervorem et ignem * passionis Christi memoriam, quam gerebant * in corde, volens ipse Dominus ostendere toti mundo, singulari privilegio, mirabili prærogativa, ipsum adhuc viventem in carne mirabiliter decoravit. Cum enim Seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, et in illum, qui charitate nimia crucifigi voluit, transformaretur dulcedine compassiva, quodam mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis d, cum oraret in latere montis, qui dicitur Alverna e, duobus scilicet annis ante obitum suum, apparuit ei Seraph unus sex alas habens, et inter alas gerens formam pulcherrimi hominis crucifixi, manus quidem et pedes extensos habentis in modum crucis, effigiemque Domini Jesu clarissime prætendentis. Duabus enim alis velabat caput, et duabus reliquum corpus usque ad pedes, duæ vero ad volandum extendebantur. Qua visione disparente, admirabilis in anima ipsius remansit ardor amoris; sed in carne ejus mirabilior apparuit impressio stigmatum Domini Jesu Christi, quæ Vir Dei pro posse abscondit usque ad mortem, nolens publicare Domini sacramentum, licet hæc * penitus celare nequiverit, quin saltem familiaribus sociis fuerit manifestum.

70 Sed post felicissimum ejus transitum omnes fratres, qui aderant, et sæculares quam plurimi manifestissime viderunt corpus suum * Christi stigmatibus decoratum. Cernebant enim in manibus et pedibus ejus, non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos ex ejus carne compositos, et eidem carni innatos, ferri quoque nigredinem; dexterum vero latus, quasi lancea transfixum, verissimi ac manifestissimi vulneris rubea cicatrice erat obtractum, quod etiam sacrum sanguinem, dum viveret, sæpe effundebat f. Quorum scilicet stigmatum in-fringibilis veritas non solum in vita et in morte ejus per visum et contactum potentissimum luculenter apparuit; verum etiam post mortem ipsius per multa miracula, in diversis mundi partibus ostensa, Dominus ipsam veritatem clarius patefecit, quibus etiam miraculis multorum corda, qui de Viro Dei recte non senserant, et de ejus stigmatibus dubitaverant, ad tantam fidei magnitudinem sunt mutata, quod, qui prius detractores ejus fuerant, bonitate Dei operante, et ipsa veritate cogente, ipsius laudatores et prædicatores fidelissimi extiterunt g.

71 Cum igitur in diversis jam mundi partibus nova miraculorum luce claresceret, qui * maxima et singularia beneficia Domini meritis ipsius experti fuerant, supradictus dominus Papa Gregorius de consilio Cardinalium et aliorum quam plurimum prælatorum, lectis et approbatis miraculis, quæ Dominus per eum fuerat operatus, ipsum in catalogo Sanctorum annotavit, mandans, festum ejus die sui obitus sollemniter celebrari h. Facta sunt autem hæc in civitate Assisii in præsentia multorum prælatorum, et maximæ multitudinis principum et baronum, ac innumerabilium populorum de diversis mundi partibus, quos ad ipsam sollemnitatem idem dominus Papa fecerat convocari, anno Domini ccc. cccxviii. Pontificatus ipsius domini Papæ anno 2.

72 Item etiam ipse summus Pontifex dictum Sanctum, quem viventem summe dilexerat, non

solum canonizando tam mirifice honoravit, verum D etiam ecclesiam in honore ejus constructam, in ac biennio post ad eccle-
siam illius nomine dedi-
catam trans-
fertur, i
i
k
multique ad
Christianum
viam et Ordinem
Minorum
convertuntur.

75 Verum, quia parum esset, Sanctum Dei rebus insensibilibus honorari, nisi per eum, corpore mortuum et spiritu viventem in gloria, Dominus quam plurimos converteret et sanaret, non solum promiscui sexus personæ indifferentes post ejus obitum meritis ipsius conversi sunt ad Dominum, sed etiam multi magni et nobiles cum filiis suis habitum sui Ordinis susceperunt, reclusis propriis uxoribus, et filiabus suis in monasteriis Pauperum dominarum. Similiter et multi sapientes et litteratissimi viri, tam sæculares, quam clerici præbendati, spretis carnis illecebris ac impietate et sæcularibus desiderijs abdicatis, præfatum Minorum Ordinem intraverunt, paupertati ac vestigijs Christi et servi sui sancti Francisci in omnibus juxta mensuram Dominicæ gratiæ se conformantes, ut ad cælestem gloriam pervenirent. Amen l.

ANNOTATA.

a Non completos, ut alibi ostendi.

b Hæc intellige more Italico; nam communiori Europæorum computandi modo obit S. Franciscus quinto Nonas Octobris, die Sabbati post occasum solis.

c Consentit fere Celanensis in Vita prima num. 110; et S. Bonaventura num. 215.

d Festum illud celebratur die 4 Septembris, cur-rebatque tunc annus Christi 1224.

e Alverna vel Alverno, Italis il Monte Alverno, mons Hetrurix est in agro Florentino.

f Consonat Celanensis in Vita prima num. 94, 95, 112 et 115; et sanctus Bonaventura in Vita num. 191 et sequentibus.

g Lege S. Bonaventuram in Vita cap. 16, § 4, quem De virtute sacrorum stigmatum inscripsit. F

h Colitur festum ejus quarto Nonas Octobris; seu nostro etiam more computandi die 4 Octobris; sed de die obitus ejusdem vide mox Annotata ad litteram b.

i S. Francisci corpus anno 1226 postredie mortis illius tumulatum fuit Assisii in ecclesia S. Georgii; anno vero 1250 hinc sollemnissime translatum ad novam ecclesiam, sub ejusdem invocatione Deo erectam prope Assisium, in qua hæctenus digne colitur. Thomas Celanensis, cum ante id tempus scripsisset, nec de nova illa ecclesia, nec de translato sacro corpore meminit; meminere tamen secundus biographus et S. Bonaventura.

k Hanc bullam edidi in Commentario prævio a num. 707.

l Subditur hic in apographo nostro: Explicunt miracula cum vita beatissimi patris Francisci.

